

हासत्वन॥ तत्रपाणिनाचवाधिसत्वनमहासत्वन॥ समकृतडनचवाधिसत्वनमहासत्वन॥ महासुमप्राफनचवा
 धिसत्वनमहासत्वन॥ सर्वशीवत्रराविक्रंतिनाचवाधिसत्वनमहासत्वन॥ सर्वसुनक्षचवाधिसत्वनमहासत्वन॥ शेष
 यसेननचवाधिसत्वनमहासत्वन॥ नूवलाकिताश्चत्रराचवाधिसत्वनमहासत्वन॥ वडुमतिनाचवाधिसत्वनमहास
 त्वन॥ सागत्रमतिनाचवाधिसत्वनमहासत्वन॥ धर्मधत्रराचवाधिसत्वनमहासत्वन॥ पृथिवीवत्रलाचननचवाधिस
 त्वनमहासत्वन॥ आश्वसहस्रनचवाधिसत्वनमहासत्वन॥ मेमुयनचवाधिसत्वनमहासत्वन॥ नुवंप्रसूखेत्रणीत्यावा
 धिसत्त्वकाद्युःसन्निपनिगाः संनिषद्युः॥ नूचवाधिसत्वनमहासत्वन॥ नूचवाधिसत्वनमहासत्वन॥ नूचवाधिसत्वनमहासत्वन॥

का.वि.

२

क्रादवानामिन्द्रावसहस्रमणिश्चन्द्रादित्यवायुवतूक्षदयः॥ पुनर्देवपूजाः सन्निपतिताः तस्मिन्पर्वदि॥ नूनकानि नाग
राजानां सहस्राणि सन्निपतितानि॥ ॥ नद्यथा॥ नृपलालेन च नागराजना॥ नृलपुनन च नागराजना॥ निमिगिलन च ना
गराजना गवां पतिना च नागराजना॥ अतशीर्षटा च नागराजना॥ रुतु न च नागराजना॥ वक्रादकन च नागराजना॥ त
कुन च नागराजना॥ अशीर्षटा च नागराजना॥ मृगशीर्षटा च नागराजना॥ नन्दापनन्दो नागराजानो॥ वत्सीपुष्टा च नाग
राजना॥ नूनवतफन च नागराजना॥ सागरन च नागराजना॥ पुवम्पुमूखान्यनकानि नागराजानां सहस्राणि सन्निपतिता
नि॥ नूनकानि च गन्धर्वानां सहस्राणि सन्निपतितानि॥ ॥ नद्यथा॥ इन्द्रिस्वयं च गन्धर्वराजना॥ मनाकस्वयं च गन्ध

३२
२

म २

धुतमालानामगन्धर्वकन्या॥ विरूषिता लं कानां नामगन्धर्वकन्या॥ अतिनमितानां नामगन्धर्वकन्या॥ धर्मकाङ्क्षिनीनां नामगं
धर्वकन्या॥ धर्मदयानां नामगन्धर्वकन्या॥ शोभन्वतानां नामगन्धर्वकन्या॥ अतकानां नामगन्धर्वकन्या॥ पद्मप्रिया नामगन्ध
र्वकन्या॥ पद्मालम्बना नामगन्धर्वकन्या॥ पत्रिभूतिना कायानां नामगन्धर्वकन्या॥ विस्वामित्रा मिनीनां नामगन्धर्वकन्या॥ पृथि
वीदयानां नामगन्धर्वकन्या॥ रुतन्दनाम सिंहामिनीनां कूम्बदृष्टानां नामगन्धर्वकन्या॥ मनोहरानां नामगन्धर्वकन्या॥ दानंददा
नां नामगन्धर्वकन्या॥ देववचनानां नामगन्धर्वकन्या॥ आकिप्रियानां नामगन्धर्वकन्या॥ निर्वहप्रियानां नामगन्धर्वकन्या॥ तलांकानां नामगन्ध
र्वकन्या॥ इन्द्रप्रियानां नामगन्धर्वकन्या॥ प्रजापतिवासिनीनां नामगन्धर्वकन्या॥ मृगीकिनीनां नामगन्धर्वकन्या॥ रुतं तत्र प्रियानां म

म २

का.वि.
५

ना २

गंधर्वकन्या। कलकठिरवनामगंधर्वकन्या। नागपत्रिमूकानामगंधर्वकन्या। द्रुपदपत्रिमूकानामगंधर्वकन्या। माहपत्रिमूकानामगंधर्वकन्या। सूडनपत्रिवात्रानामगंधर्वकन्या। तन्त्रपीठानामगंधर्वकन्या। आगमनागमनामगंधर्वकन्या। अग्निप्रदानामगंधर्वकन्या। चन्द्रप्रदानामगंधर्वकन्या। सूर्यलाचनानामगंधर्वकन्या॥ सुवर्णवर्णानामगंधर्वकन्या॥ उरुत्रिष्टयानामगंधर्वकन्या॥ सुवर्णनानामगंधर्वकन्या॥ नृवंशमूरानामगंधर्वकन्यासहस्रादिमन्त्रिपतिनानि॥ त्रैलोक्यनिचः किन्नरकन्यागणानिसंनिपतिनानि॥ ॥ गद्यथा॥ मनसानामकिन्नरकन्या॥ मानसीनामकिन्नरकन्या॥ वायुवर्गनामकिन्नरकन्या॥ वनूदावर्गनामकिन्नरकन्या॥ आकाशप्लवानामकिन्नरकन्या॥ वेगडवानामकिन्नरकन्या॥ लक्ष्मीन्दानाम

गुन
५

किन्नरकन्या॥ सूर्यदक्षानामकिन्नरकन्या॥ त्र्यलक्ष्मिनामकिन्नरकन्या॥ धनुप्रिया नामकिन्नरकन्या। कलनप्रिया नामकिन्नरकन्या॥ सूरप्रिया नामकिन्नरकन्या॥ तन्त्रकूटका नामकिन्नरकन्या॥ त्र्यलक्ष्मिनामकिन्नरकन्या॥ कुटिलानामकिन्नरकन्या॥ वज्रमूर्ध्नि नामकिन्नरकन्या॥ कपिलानामकिन्नरकन्या॥ सूर्यवदरुषिगानामकिन्नरकन्या॥ विष्कीर्तलनामकिन्नरकन्या॥ सूडनपत्रिप्रविशानामकिन्नरकन्यासहस्रपतिर्नामकिन्नरकन्या॥ आकाशत्रिगानामकिन्नरकन्या॥ बृहताड्डानामकिन्नरकन्या॥ मदिचूडानामकिन्नरकन्या॥ मलिधारीनामकिन्नरकन्या॥ विष्णुनपत्रिप्रविशानामकिन्नरकन्या॥ अनाकगानामकिन्नरकन्या॥ आयुर्दशनामकिन्नरकन्या॥ गद्यगतकाव्यप्रियालिनानामकिन्नरकन्या

का. वि.
८

धर्मधनुषप्रतिपत्तिदीनामकिन्नरकन्या॥ नूपूत्राक्रमानामकिन्नरकन्या॥ लङ्कासुक्रमानामकिन्नरकन्या॥ सततपत्रि
ग्रहधर्मकांक्षिदीनामकिन्नरकन्या॥ सदानुवर्तलदधीनामकिन्नरकन्या॥ श्राव्यसनीनामकिन्नरकन्या॥ विष्णुकन्याना
मकिन्नरकन्या॥ मरीचानामकिन्नरकन्या॥ सदानुवर्त्यानामकिन्नरकन्या॥ सविगंधप्रिदीनामकिन्नरकन्या॥ खड्गकल
नानामकिन्नरकन्या॥ एधिष्यसंक्रमणानामकिन्नरकन्या॥ सूत्रन्दमालानामकिन्नरकन्या॥ सूत्रन्दानामकिन्नरकन्या
नसूत्रन्दानामकिन्नरकन्या॥ गणकुंतिर्नामकिन्नरकन्या॥ यागनूगतानामकिन्नरकन्या॥ वृद्धाया नामकिन्नरकन्या॥
अगायूधनामकिन्नरकन्या॥ विरूषितालकात्रानामकिन्नरकन्या॥ मनाहरीनामकिन्नरकन्या॥ नुवंप्रमूर्खनभकानि

७८

किन्नरकन्यासहस्रादि संनिपत्तिगानि। नूनकाभूषणसकाशगानिसंनिपत्तिगानि। नूनकानिचचनकपत्रिप्राङ्कनि
ग्रंथगानिसंनिपत्तिगानि॥ यदा महासंनिपातात्कदावीधोमहाननकनूपयानिश्चरति॥ निश्चरित्वाङ्कनवनविः
हानमागच्छति॥ सर्वमविहानं पत्रिणां रिता नुवंप्रमूर्खन॥ दिव्यमशिनत्ता पत्रिणां संतापत्रिणां रिता नुवंप्रमूर्खन॥ कूटा
गताः सुवर्णपत्रिणां दृग्धनस्य॥ लयनलयनसुवर्णनूपयानिहानादि संदृग्धनस्य लयनलयनसुवर्णनूपयानि
पानिहापा। नानिदृग्धनस्य॥ सुवर्णनूपयानिप्रासादानिनूपयमयेः प्रासादेः सुवर्णनूपयानिसंतापत्रिणां पत्रिणा
नि। सुवर्णमयेः प्रासादेः नूपयानिसंतापत्रिणां दिव्यनत्ता पत्रिणां रिता नुवंप्रमूर्खन॥ वहिर्कृतवनस्य पुनरः उद्याननानाविधानि

कल्पवृक्षानिदृष्टं तस्मै ॥ सर्वरुद्रकुम्भानि नृप्यपगुहिनानाविधालंकात्रप्रलंबविमानिविचित्रुचीवस्तुप्रलम्बि
मानि ॥ काभिकवस्तुप्रलम्बिमानि ॥ मूकाहारणसहस्रप्रलम्बिमानि ॥ विविधमोलीकुलुलमुग्दामकयूननूपून
भगसहस्रादिप्रलंबिमानि ॥ कर्षपृष्ठाकुर्यादिसंस्थानिमहिनत्रकनंशुकानि नत्रकटककयूनवान्युलम्बिमानि
संदृष्टं तस्मै ॥ तननगुचनभ्यवरासनमादृष्टानिकल्पवृक्षानसहस्रादिप्रादूर्त्तानि ॥ तस्मिन्नवकुतवनवि
हानवकुसमानिसापानानिदृष्टं तस्मै ॥ हानकाष्टचमूकापदकलापप्रलंबिमानि ॥ नूनकानिपूष्पनिशीलसहस्रादि
प्रादूर्त्तानि ॥ ननुकानिचदृष्टं तस्मै ॥ पतनवात्रिभपनिपूरुहानि ॥ कानिचिन्नासीविविधपूष्पपरिपूरुहानि ॥ तद्यथा ॥ इत्य

लपमकुम्भदपून्दीकमान्दानवमहामान्दानवोदृष्टं तस्मै ॥ नृप्यपनिपूरुहानि ॥ नृप्यनिचपूनस्तुविविधनिकाष्टपूष्पाभूत्य
यंता ॥ तद्यथा ॥ चम्यकाभककनवीनपाटलानिमूककसूमनागंधसूवार्षिकानि ॥ नूनानिमनात्रमादिकाष्टपूष्पानिप्राद
ूर्त्तानि ॥ नृप्यवन्तस्मिन्कुतवनविहानसमंस्तः पत्रिभूतिमानि ॥ नृवंदृष्टं तस्मै ॥ नृथतस्मिन्नवपर्यन्तः सर्वदीवनसं
विष्करीनामेषाधिसत्त्वउत्थायामनादकांसमूकनासंगं कृत्वादकिदाज्ञानमशुलं पृथिव्यां प्रतिक्षाययनरगवान्मनां ऊ
लिप्रदाम्यरगवंतमेतदवाचन ॥ यत्रमाश्रयोद्भुतप्राफाहंरगवन ॥ कृतं नृयंरगवननभयसमागच्छतिस्मै ॥ कस्ये
षमथागतस्यविषयः प्रणवर्त्तति ॥ ॥ रगवानाह ॥ नैषतथागतस्यप्रणवः ॥ नृषकलपूष्पावीचोमहाननक ॥ नृ

का. वि

यविलाकितावनावाधिसत्त्वमहासत्त्वः प्रविष्टः सत्त्वान्त्रिपाचयनियन्त्रिपाचयित्वा प्रमनगात्रप्रविशति॥ तत्र न ० म न ० म य ३
सूक्ष्म॥ ॥ अथ सर्वशीवनशविष्कंतीवाधिसत्त्वमहासत्त्वः रगवंतमतदवाचत॥ रगवन्नवीशो महाननकवीचिर्न प्रहृत्य
नकानिसत्त्वानिसंविद्यंत॥ यद्युगग्रकस्य धर्मदशयति॥ यस्याः कृष्णप्राकानपर्यकात्रया मयीतमी समततः प्रहलितामक हा
लीतुमाचिह्ननकं कात्रगुवत्संदृष्टं न॥ तस्मिन्नेव महाननकश्चकंदतीकंतीतिहति॥ तस्यान्नेव कंस्यामनकानिसत्त्वकाटीनियुक्त
नसहस्रातिप्रक्रिफानि॥ यथावहृदकायांस्थाल्यां मूलावाभाषावा॥ ७५ गच्छन्तः सगच्छन्तः स्थिरकपचं न॥ नवं सत्त्वान्नवीशो
महाननककायिकं ५ रं प्रत्यनूतवति॥ तत्कथं रगवन्नवीशो महाननकः विलाकितावनावाधिसत्त्वमहासत्त्वः प्रविशति॥ ॥ रग

उत्
८

॥ २

वानह॥ यथाकूलपुत्राणांचक्रवर्तिदिव्यमशितत्नमयमृद्यानमहताचक्रवर्तिनाश्रमसम आ प्रविशति॥ नवमवकुलः
पुत्राविलाकितावनावाधिसत्त्वमहासत्त्वन्नवीशो महाननक प्रविशति॥ नचतस्य कायः न्यथा तावं रचति॥ यदा वीशो महाननकस
तोपम्यसंक्रमति॥ तदा साववीशो महाननकभीतीतावमृपगच्छति॥ तदा तयमपालपुत्राः समगच्छिकाः पत्रमादिग्नचिका
समापद्यन्ते॥ कस्मिन्नवीशो महाननकश्चकंदतीकंतीतिहति॥ यदा विलाकितावनावाधिसत्त्वमहासत्त्वः प्रविशति॥ तदा तस्मिन्
कचक्रप्रमाश्रितियशानि प्रादुर्भूतानि॥ साचकंदीविहृदिता॥ तस्यामवाग्निरवदायां मध्यपृष्ठां प्रविशति॥ ॥ अथ
तयमपालपुत्राश्चिन्मसलहिरिपुपालनामनगादाचक्रविभूलादीनूपगृह्य सर्ववावीचिपत्रिकात्रेहृत्वा यनसयमा

का. वि.

राजा न भोपसंक्रांताऽपसंक्रम्य यमाधर्मनाज भतदवाचत् ॥ यत्नखलु दवाजानीया प्रथमं तस्मिन् वाचो महान्नकऽशुतनि
मिर्कं प्रादूर्तं ॥ श्रीगीतावमुपगतं का मरूपी पूरुषः प्रविष्टः ॥ इति सकृदधरः दिव्यालंकारतुषितग्रीवापूनर्भेनुमानसंस्त
रुविम्बमिव दृग्भंता ॥ सचता दणः पूरुषस्तु प्रविष्टः यदा स प्रविष्टः तदा शकटचक्रप्रसाधानि यस्मानि प्रादूर्तानि ॥ सान्न
कं ही विसृष्टिगानितस्याचाजिरवदायां मध्यपूर्वकिं त्रिशी प्रादूर्तं ॥ अथ मा राजा चिकामा पदकस्य दवस्यायं प्रतावः ॥
अथ वा महेश्वरस्य महर्द्धिकस्य नायाय शस्य पशुमहामुद्रनमस्तु तस्य दवपूगस्य वनप्रदानेन हस्तमिमन् प्रापाः ॥
अथ वा कुम्भस्य नरावशमहावलपराक्रमः ॥ अथ स मृत्युनवेनावशप्रतिहर्द्धिनः ॥ सच दिव्यनचकुचव्यवलाक

सर

उत्तर
८

नञ्च दवनिकाय नपञ्चनिस्मृदं वनं कस्यान्यस्य ॥ अथ स पूनत्र वाची चो महान्नकं व्यवलाक गस्मिन्नवाची चो महान्न
नकऽश्वलाकि रश्मिवाधिसत्त्वामहासत्त्वमवयधनिस्मा ॥ अथ स यमा राजाय नावलकि रश्मिवाधिसत्त्वामहासत्त्व
सुनापसंक्रांत उपसंक्रम्य रगावतः प्रादौ गिरसाति वंद्यकाकुविशेषं कर्तुमात्रज ॥ नमोस्तु वलाकि रश्मिवाय महेश्व
राय पञ्चश्रिय वनदाय वंशकराय पृथिवी वनलाचनकराय शम्भु सनकराय गतसहस्ररुजाय काटी गतसहस्र
नगाय नुकादणभीर्षाय वज्रवामूरवपर्यताय धर्मप्रियाय सर्वसत्त्वपतिमाकेशकराय कूर्मसकनसत्त्वाम्भुसनकराय
हाननागि समूहसकराय प्रियंददाय तन्त्रश्रिय उरुमाय श्रीचिंतमंशाप्रशकराय हानलक्ष्मी नलंकराय हानलक्ष्मी श्रिय

सर्वद्वेषप्रजितनमस्कृताय वंदिताय ॥ अथ यंददाय. षट्पात्रमिता निर्दशनकनाय. सूर्यवनलाचनकनाय. धर्मदीपकनाय.
 कामरूपाय. सूरूपाय. गधर्वरूपाय. कांचनपर्वतसमानरूपाय. सागरकूटिगंतीनधर्मय. यत्रमार्थयागमनूपाफाय. स्वमुख
 दर्शनकनाय. अनकसमाधिगतसहस्रावकीर्त्तय. अतिरतिकनाय विष्णुनिगमनाय. अष्टिपुंगवकनाय. हठिनिगडहय
 अक्षमार्गपरिभाकृशकनाय. सर्वरावसंयुक्ताय. वरुपनिधानसंवरुनीयाय. उपविगतकनाय. चिंतामणिनत्ताय. निर्दि
 शमार्गपदर्शनकनाय. प्रतनगरसमूच्छावकनाय. कुतुहलरुगकनाय. आधिपरिभाचनकनाय. नन्दापनंदनागराज
 कृतयहापवीताय. अमाद्यपाठसंदर्शनकनाय. अनकसंजुगतावकीर्त्तय. वरुपाशिविडापशकनाय. शिलाकलयंकनाय

यजुनाकसहस्रतवताज्जाकिनीकंतां गुपस्मानसंज्ञासनकनाय. नीलात्यलननाय. गंतीनधीनाय. विद्याधिपतयसर्वज्ञ
 णविभाकृशकनाय. विविधवाधिमार्गपचिताय. समानूठभाकृमार्गप्रवनाय. अथयचित्तवाधिमार्गपचिताय. प्रतप
 त्रिभाकृशकनाय. यत्रमाशूनजायमसमाधिगतसहस्रावकीर्त्तय ॥ ॥ नुवयमानाजाविंशतनंस्त्रागालिधनं कृत्वा पू
 नत्रपियमानाजातिः प्रदक्षिणीकृत्यतनुवप्रकांताह ॥ ॥ अथ सर्वरीवनराविष्कृतीतगवंतमतदवाचत ॥ कदाहगवाना
 गच्छति ॥ अथलाकितश्वनावाधिसत्त्वमहासत्त्वः ॥ ॥ एगवानाह ॥ अथकूलपूजवीशमहाननकान्निष्कृम्यप्रतनगरप्रवि
 शन्ननकानिप्रतसहस्राशिपूजसाधवंगि ॥ दग्धसूक्ष्मकतिरिः अस्थियंगुचश्चकुते ॥ स्वकठनामसंक्षुन्नेः पर्वतादनसन्नि

तेः श्रीचिन्मयापममखेः नवं विधेः प्रतेन न्वविधः ॥ यदा वलाकि तन्वराधाधिसत्त्वमहासत्त्वः प्रतनगत्रमूपसंक्रामति ॥ त
 दासप्रतनगत्रंभीगीतावमनूगच्छति ॥ साचवज्रासनिवृणमिता ॥ सचदानपालपूनुषर्द्धतिरिहियालकालकूटव्यग्र
 व्यल्लाहाकिनाकुसततज्ञाननूरावनभेगुचिहं संतावयति ॥ नचमयाव्हीदं कर्मरुमिहता ॥ ॥ अथार्थावलाकि तन्व
 राधाधिसत्त्वमहासत्त्वगंचसत्त्वानिकायंदृष्टमहाकनूराधिरुमत्याघ ॥ दणत्याहतांगुलीत्यादणवेतनहीनिःक्रामयता ॥ द
 अथापादांगुलीत्यादणवेतनहीनिःक्रामयति ॥ अतिकनूराधिरुमत्यावलाकि तन्वराधाधिसत्त्वमहासत्त्वमगामक
 यस्याऽक्षंगवात्रिषपत्रिपूर्वमहानद्यानिःकुमंति ॥ यदा तमूदकमात्वादयनि ॥ तदा तं विपूलक रं वंति ॥ पत्रिपू

रुमग्राधिरुवंति ॥ दिव्यतमसत्त्वमयापनाहत्रसकपिर्माधिरुवंति ॥ तदा संसत्रिकांचिकां विचिंतयंति ॥ अहाचनयं
 जाम्बूदीपकामनूषाः ॥ यहीतलां कृपा मयत्रिषवंति ॥ स्रवितां वृद्धीपकामनूषायमापायितनोमततपत्रिग्रहमूप
 स्थानं कुर्वंति ॥ स्रवितां सत्त्वपूनुषायकल्याणमिगुसतनपत्रिग्रहंपत्रिपालयंति ॥ तसत्त्वपूनुषाः सचननामहाया
 नसतनमवग्राहयंति ॥ ॥ तंचसत्त्वपूनुषायार्थाक्षंगमार्गमवाप्तमूपवसिनात्वंति ॥ तसत्त्वपूनुषायधर्म
 गलीमाकाठयनि ॥ तसत्त्वपूनुषा ॥ यचटितस्फुटितानि विहानादिप्रति संस्कारं कुर्वंति ॥ तसत्त्वपूनुषायपूर्विकानि
 रूपविभानि चटितस्फुटितानि प्रति संस्कारं कुर्वंति ॥ तसत्त्वपूनुषायधर्मतादाकांपत्रिषवंति ॥ तसत्त्वपूनुषायतथागतचं

क्रमादिपञ्चकि॥ न सत्पूत्राय प्रत्येकवृद्धचक्रमादिपञ्चकि॥ न सत्पूत्रायः हन्तुं चक्रमादिपञ्चकि न सत्पूत्राय वाधि
 सत्पञ्चक्रमादिपञ्चकि॥ अथ वंशरीरमनुविचिन्त्य मानस्य नदाकात्र सुव्यूहं महायानसूत्रं तत्राङ्गं यदनिश्चयति॥ तदा
 गोविंशतिभिर्न समुद्रं सत्कायेदृष्टिः शैलं हानवकुटारित्वा सर्वतस्तुखावत्यां लोकधातावुपपन्ना आकांक्षितसूखानामवा
 धिसत्त्व उपन्ना॥ ॥ अथ लोकधराय दत्तं सत्त्वधनुषं त्रिमाचयित्वा प्रतनगत्रात् पुनरपि निष्कामंति॥ ॥ अथ सर्व
 शीवत्रयविष्कंती रगवंतमदवाचत॥ रगवानाद्यापि गच्छन्त्यवलाकि तद्वनवाधिसत्त्वमहासत्त्वः॥ रगवानाह॥ अ
 नकानिकूलपूत्रसत्त्वकादीनि पूतयाने सहस्रादिपत्रिणाचयति॥ दिनदिनसन्नागतपत्रिणाचयति नास्तिकूलपूत्रवर्ग

दृष्टप्रतिरुजं तथागतानां यादृशमवलाकि तद्वनस्य वाधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य॥ ॥ अथ सर्वशीवत्रयविष्कंती आह॥ कनका
 त्रयं रगवन्॥ रगवानाह॥ तत्र पूर्वकूलपूत्रादी तद्वनस्य सखायैः कल्पैः विपञ्चीनाम तथागतार्हसंभ्यक् संवृद्धालोकउद
 यादि॥ विशाचत्रयसंपन्नः सृगतालोकविद नूतनः पूत्रषट्महात्रयिः अस्तादवानां च मनूष्याश्च वृद्धो रगवांस्तनकाले
 न गतं समयनाहं सर्वशीवत्रयविष्कंती सृगंधमुखानामवशिक्त्वा पूत्राकृतं॥ तदामि श्रुतं विपञ्चिनस्तथागतस्य सत्त्वधनु
 ॥ ॥ अथ अवलाकि तद्वनस्य गुणं ज्ञावनाश्रुता॥ यत्रिमाता॥ ॥ अथ सर्वशीवत्रयविष्कंती रगवंतमदवाचत॥ की
 दृशं त्वया रगवन्स्त्वया गुणं ज्ञावनावलाकि तद्वनस्य वाधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य श्रुता॥ ॥ रगवानाह॥ सर्वतथागतं नुव

आह ॥ त्रिवलाकिनेश्वरस्य च कृष्णशृङ्गादित्याय यन्माललाटा महेश्वरः स्कन्धस्था वृक्षरूपा यान्नात्राय (सा) दंष्ट्रायां सनत्त्वमी
मूर्खतावायवाजना ॥ धनशीपादाद्यावन्मृगश्च दनात् ॥ यदेतद्वदवाजना त्रिवलाकिनेश्वरस्य कायात् ॥ तदा महेश्वर आह ॥
किं मत्तगवन्व्याकना तु वाधया ॥ तदा स महेश्वरस्य देवपुत्रस्य तदवाचनम् ॥ त्रिविध्यमित्वं महेश्वरकेलियुगप्रतिपन्नक
स्तत्त्वधाता इत्यन्तश्चादिदवारवायस ॥ मृक्षानं कर्तुं न तं सत्त्वावाधिना र्गो विप्रहीतः त्रिविध्यंति ॥ ॐ दंष्ट्रया गृह्णन् भूत
त्वष्टुमाकथ्यं कुर्वन्ति ॥ ॥ आकाशं लिङ्गमित्याह पृथिवी तस्य पीठिका आलयः सर्वतन्तानां लीयनास्त्रिङ्गमुच्यते ॥
ॐ ईदृशं मया कुलपुत्रविषयि न सत्त्वा गतस्य सत्कासात् त्रिवलाकिनेश्वरस्य गुणः प्रावनात् ॥ तदप्यभिज्ञम्य विरवीनामः

७२

१३

नथ गताः हंसमयकुसुमवृक्षविद्याचनरासंनः सगतालाकविदनुकृतः पुनृषदमयसानधिः ॥ ७ ॥ सा देवानां च मनूष्यांश्च वृक्षां
गवान् ततः कालेन ततः समयाहं सर्वरीचनराविष्कृतान् दानमूत्रानामवाधिसत्त्वामहासत्त्वात् ॥ तस्य भक्तकायमत् श्रवलाकि
तश्च नस्य वाधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य गुणमहावनाश्रुता ॥ ॥ नथ सर्वरीचनराविष्कृती रगवंतमतदवाचन ॥ कीदृशी रगवं
त्तया गुणमहावनावलाकितश्च नस्य ॥ ॥ रगवानाह ॥ यदा सर्वदेवानां गमयका गंधर्वा नाकुसा श्रुता महान गमनूष्यामनूष्या
सन्निपतितान् रक्तवन् ॥ यदा रगवान् महासन्तिपातं दृष्ट्वा तेषां पर्वदामध्यधर्म्यं सांकथं कर्तुमात्र ॥ तदा रगवता मुखे
नान्नातावर्गिनश्च भयानिश्चरन्ति ॥ नीलपीतलोहितवदातमांजिह्वस्युष्टिकत्रकृतवर्गनिश्चरीत्यादवादिमिदिकुसर्वान् लोकः

का.वि
१४

अनुभवराष्ट्रपूज्यवाग्युतं विनिर्मुः पुदकिरीकृत्युगवतामृवद्वनप्रविष्टः ॥ ॥ अथतस्मिन्नावयधदिनत्रपाशिर्ना
मवाधिसत्त्वामहासत्त्वउत्थायासनादकांसमृकनासंगं कृत्वादकिरीकानममुलं धियां प्रतिष्ठापयन्नगवान्कृतां कृतिं प्र
राभ्यरगवंतमतदवाचत् ॥ किंकारं रगवन्नीदं निमित्तं प्रादुर्लभं ॥ ॥ रगवानाह ॥ नृषकलपुत्रावलाकितं नृषः सुराव
नीलाकधतावागच्छति ॥ ॥ तस्यागच्छमानस्य दृष्टी निमित्तं मतिदर्शितं ॥ नत्तपाशिवाधिसत्त्वआह ॥ कीदृशानि तानि निमि
त्तानि रगवन् ॥ ॥ रगवानाह ॥ यदावलाकितं नृषावाधिसत्त्वआगच्छति ॥ तदाविविधानि कल्पवृक्षानि चित्तं ॥ च
तवृक्षावित्तं ॥ कंदवृक्षास्ततस्तथायंति ॥ चंपकवृक्षाश्चिन्मंति ॥ अतिपूष्यचकीर्णपूष्यनिष्ठः प्रादुर्लभं ॥ नत्त

गुन
१४

वृक्षानि ततादधं ॥ विविधानि कल्पवृक्षानि नत्तमया मूकावृक्षवैदूर्यं रवणिलाप्रवाशानि दिव्यानि वस्तुवर्षानि
यतंति ॥ तस्मिन्नावविहानसमीपसफनत्तानि प्रादुर्लभानि ॥ ॥ तद्यथाचक्रत्रं हस्तित्रं मदित्रं नृषत्रं स्त्रीत्रं गुरु
पतित्रं परिनायकत्रं ॥ नृवंसफमयं त्रं प्रादुर्लभं ॥ तस्मिन्मूर्धनिर्लसासंदृग्धनं ॥ यदावलाकितं नृषावाधिसत्त्वाम
हासत्त्वः सुरावन्त्यां लाकधताभिः क्रांतः ॥ तदात्रिहाहमृमहासाहस्रालाकधतुः सर्वापथ्यावयावदवाद्यः पर्यंताधियां
षडिकान्म्यकंपिता ॥ ॥ अथनत्तपाशिवाधिसत्त्वामहासत्त्वरगवंतमतदवाचत् ॥ कस्येवं रगवंतीदृशगुणनिमित्तं
प्रादुर्लभं दधं ॥ ॥ रगवानाह ॥ नृषकलपुत्रावलाकितं नृषासुरावन्त्यां लाकधताशागच्छति ॥ तस्य निमित्तं मीदृ

अं प्रादुर्गतं यदा च लितं तस्मात् स्थिता जलितः ॥ तदा मनात्र मे पश्यं वर्षं स्यति ॥ तदा वलाकि तश्च त्रास हन्तु पत्रादि पत्रा
 निस्वर्हद रुनि निरुत्तानि निगृहीत्वा यत्र गवांस्तनाप संक्रांतं उप संक्रम्य रगवतः पादो गिर साति वंदित्वा रगवं
 तपमान् पत्रा मयि ति स्म ॥ ॐ मानि त रगवं न मिता र न न थ ग त न प्र हि ता नि स न थ ग तः ॥ ॐ च न्य ल्या तं क तां क तां ले प्थ
 न तां सूर्ये स्य र्ध वि हा त तां च त ता र ग व ता प म्ना नि गृ ही त्वा वा म पा र्ध स्थ पि ता नि ॥ तदा वलाकि तश्च त्रस हन्तु पत्रादि पत्रा
 नृत्त कीदृशी त्वया वलाकि तश्च त्रक र्म र मि निः पा दि ता प्र त धू ॥ स च वलाकि तश्च त्र न ना न्स्व द वा ना ह ॥ श्रु वी चा वृ प प त्र
 ष स त्व ष्काल स्रु ग्गु त्रो न वा प त्र ष स त्व ष ॥ ह रु त प त्र स हा न त्र क ॥ नृ नि य ट म हा न त्र क ॥ ॐ ल्प लि क म हा न त्र क ॥ का

स म हा न त्र क ॥ स त्व त्र स हा न त्र क ॥ ॐ ता द क म हा न त्र क ॥ नृ म हा न त्र क ष य उ प प त्राः स त्वा स्तु षां च क र्म र मिः स त्व प त्रि
 पा का म क र्क वः ॥ श्रु व ष्म म व म म्ना म्ना च यि त्वा त प्र ता क र्मा प म्नाः क त्वा चान् त्र ना यां सं म्प क् सं वा ॥ ॐ प्र ति हा प यि त व्या ॥
 श्रु वलाकि तश्च त्रा वा धि स त्व र्धं प्र त्त वा हा तं क त्वा र ग व तः पा दो गिर सा ति वं च त्र का त प्र क्रांतः प्र क्र मि त्वा ह ला
 नि मि व पि मु त्रा का र्ण क र्हि तं ॥ ॥ श्रु थ न त्र पा शि वा धि स त्वा र ग वं त म त द वा च त ॥ प त्रि य क्ता म्प हं र ग व न् प्र ष्म वा
 क व र नि र्द र्श की दृ ग वलाकि तश्च त्र स्य पृ थ स र्ता न ॥ र ग वां ना ह ॥ ॐ ग कू ल पू तु नि र्द र्श य मि ॥ श्रु त्या वलाकि तश्च त्र
 स्य पृ थ स र्ता न ॥ त य थ पि ना म कू ल पू तु क श्रि द व स त्वा गं ग न दी वा लू का प मां स्त थ ग ता न र्ह तः सं म्प क् सं वृ षा दिः

का: वि.
१६

यंकल्यपूषधूपगंधमाल्यविलपनचूर्णचिवत्रचक्रगुच्छजपलपताकारि: चिवत्रपि गुपातु गयनाशनग्ननप्रत्यय
लेखकपत्रिका: उपलब्धितावन्ति॥ यच्च तेषां तथागतानां पृथक्कंधं रवति॥ सावलाकि तेषां त्रयेकवाना एव पृथक्कं
धं॥ ॥ तद्यथापि नामकूलपूषदादनासिकेन संवत्सरे चतुर्महादीपकषूनां दिवा दवावर्षति॥ तच्छकभकेकं
विंदुंगनयितुं ननु कूलपूषावलाकि तेषां त्रयेकं मया पृथक् संतानं गद्यितुं॥ तद्यथापि नामकूलपूषमहासमुद्र
श्रुतुर्भाति याजनसहस्रादिगं रीर्यशत्रुप्रमया वैपुल्यनवगुवा मुखपर्यं तां तन्मया शकभकेकं गद्यितुं॥ ननु कू
लपूषावलाकि तेषां त्रयेकं मया पृथक् संतानं गद्यितुं॥ तद्यथापि नामकूलपूषचतुर्महा

उत्तर
१६

दीपचतुःषादा: सिंहव्याघ्रज कुतनकुम्भगणगार्दरादिपणवः॥ हस्तिनाश्वमहिषामार्जनादयः॥ तेषूचंषादषूषकं
भकेकं त्रयं गद्यितुं॥ ननु कूलपूषावलाकि तेषां त्रयेकं मया पृथक् संतानं गद्यितुं॥ तद्यथापि नाम
कूलपूषकशिदवकूलपूषावकूलरहितावापनमाशूनजापमांस्तथागतानं हंतः सम्यक् वृक्षादिषु सोवर्षत तन्मया न
सूपां न कात्रयत्तु हस्तगतसहस्रप्रमाशं कात्रयित्वा चेकदिनं ध्यात्वा वत्रापनं कुर्यात्॥ तच्छकं मया कूलपूषतषां सोव
र्षत तन्मया नां तथागतानां कनस्य पृथक्कंधं गद्यितुं॥ ननु कूलपूषावलाकि तेषां त्रयेकं मया पृथक् संतानं गद्यितुं॥ तद्यथापि नामकूलपूषचतुर्महादीप
षूमी प्रवृषदात्र केदारिकास्तसर्वश्रुतः

का. वि

१

श्रपतिरुल्लसत्तदागमिरुल्लसन्नागमिरुल्लसत्तुल्यकवाधेनिधाऊभयं॥ यच्च तेषां पृथक् च मवलाकिनेन
नस्य पूर्वघालात् पृथक् च नथनेत्रपाटिवाधिसत्त्वमहासत्त्वगवन्तमतदवाचनं। नमतगवन्कचिदीदृशम
चिन्त्यकथागतानां पृथक् च दृष्ट्वा श्रुतं वा प्रागववाधिसत्त्वतस्तस्य यादृशतगवन्तवलाकिनेन स्य पृथक्
च॥ तगवानाह॥ यत्स्वल्कूलपूगुममसदृशसुथागतान् हनः। सम्यक् वृक्षात् वयस्सुचैकस्थानधनययः सत्का
नायदिव्यं कल्पं वीवनेपि शुपागुसयनासनग्लानप्रत्ययतेषु पत्रिस्कात्रे सुथागतान् हनः। संवृक्षाः सर्वनकप्रसंनिपा
यतसर्वश्रवलाकिनेन स्य वाधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नशकृवंति पृथक् च गहायितुं॥ ॥ प्रागवकूलपूग्राहमका

अन
७

कीशस्मिन्लोकधामो विहनामि॥ श्रपिचकूलपूगुसर्वतथागतादृश्यादिभ्यः। नुवंवाचमराघंतस्त्रिभालाकतवंति यत्र
वलाकिनेन स्य वाधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य नाममन्त्रमनक्ति॥ ऊनामनरावाधियत्रिस्कातवंति॥ तयश्चिमे संसात्रकंडः खं
नतवंति॥ मशुकपाशुनयदाववनाहंसाः। स्रुतवायुवगावगाच्छंति। स्रवावतीलोकधाममिमास्तस्य तथागतस्य
संमुखधर्मश्रवणाय। धर्मश्रुत्वासंसात्रिकंडः खंतधानवाधत॥ नचरागदृषमाहेन ऊनामनरोनचतषां कृष्णदः खं
कानयनवाधत॥ नचैगर्हावासदः खमनूजानंति। तस्मिन्त्रवयधृजायंतधर्मनसनपूर्यमासाः। सततपत्रिग्रहं व
वस्तुपि तातवंति॥ तावतास्मिन्त्रवलोकधामो निवृत्ति॥ यावदवलाकिनेन स्य वाधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य दृष्टप्रति

नं ३

का. वि
१८

ह्यप्रतिष्ठापिता सर्वसत्त्वान्प्रतिष्ठापितुं प्रवृत्तिः ॥ अथ तत्तत्पादोर्ध्वसत्त्वा महासत्त्वतः गवतः सतदवाचनं ॥ क त
भेकाले तद्गवन्सादृशं प्रतिष्ठापयिष्यन्त्येति ॥ सर्वसत्त्वान्मातुः प्रतिष्ठापिता ॥ तद्गवानाह ॥ बहवः सत्त्वाः कात एतत्सं
सान् संसृजन्ति ॥ तद्गवान् सत्त्वान्प्रतिष्ठापयन्त्येति वाचि मार्गमप्यदर्शयन्ति ॥ ॥ यत यत न रूपं यत वेन यानां सत्त्वानां त न
त न रूपं यत धर्मं दणयति ॥ ॥ तथा गत वेन यानां तथा गत रूपं यत धर्मं दणयति ॥ प्रत्येकं बृहत् वेन यानां सत्त्वानां प्र
त्येकं बृहत् रूपं यत धर्मं दणयति ॥ ॥ अहं वेन यानां सत्त्वानां अहं रूपं यत धर्मं दणयति ॥ वाचि सत्त्व वेन यानां स
त्त्वानां वाचि सत्त्व रूपं यत धर्मं दणयति ॥ महश्च वेन यानां सत्त्वानां महश्च रूपं यत धर्मं दणयति ॥ नाना यत वेन य

गु २
१८

सत्त्वानां ३

नां सत्त्वानां नात्रायत रूपं यत धर्मं दणयति ॥ ब्रह्म वेन यानां सत्त्वानां ब्रह्म रूपं यत धर्मं दणयति ॥ ॐ न्द्र वेन यानां सत्त्वानां ॐ
न्द्र रूपं यत धर्मं दणयति ॥ ॥ आदिम्य वेन यानां सत्त्वानां आदित्य रूपं यत धर्मं दणयति ॥ चन्द्र वेन यानां सत्त्वानां चन्द्र रूपं
यत धर्मं दणयति ॥ अग्नि वेन यानां सत्त्वानां अग्नि रूपं यत धर्मं दणयति ॥ वज्र वेन यानां सत्त्वानां वज्र रूपं यत धर्मं दणयति
वायु वेन यानां सत्त्वानां वायु रूपं यत धर्मं दणयति ॥ नाग वेन यानां सत्त्वानां नाग रूपं यत धर्मं दणयति ॥ विनायक वेन यानां स
त्त्वानां विनायक रूपं यत धर्मं दणयति ॥ ॥ यक्ष वेन यानां सत्त्वानां यक्ष रूपं यत धर्मं दणयति ॥ वैश्रवण वेन यानां सत्त्वानां
वैश्रवण रूपं यत धर्मं दणयति ॥ ॥ नाड वेन यानां सत्त्वानां नाड रूपं यत धर्मं दणयति ॥ नाड एव वेन यानां सत्त्वानां नाड

तद्वन्मृपशधर्मदणयति॥ ॥ मातापितृवेनयानां सत्त्वानां मातापितृनृपशधर्मदणयति॥ ॥ यथा यथावेनयानां सत्त्वा-
 नां तथा तथा नृपशधर्मदणयति॥ ॥ नृवंकुलपूगुवलाकितश्वनावाधिसत्त्वमहासत्त्वः सत्त्वधर्मदणयति॥ पत्रिपाच-
 यति॥ निर्वीर्यमिममृपदर्शयति॥ ॥ अथ नृत्तपाशिवाधिसत्त्वमहासत्त्वतगवन्तमेतदवाचत॥ यत्र माश्रयार्ह-
 तप्राफाहं तगवननचमकदाचिदस्मादित्रीदणीस्याद्विषयं दृष्ट्वा वा श्रुतं वा यादृशमवलाकितश्वनस्य वाधिसत्त्व-
 वाधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य सादृशं तथागतानां न संविद्यते॥ ॥ तगवानाह॥ अस्मि कुलपूगुस्मिन्नवज्रमूदीय-
 वज्रकुकिर्नामगुह्यतगुनकान्यसूत्रकाटीनियुतगतसहस्राशिप्रतिवसंति॥ ॥ तत्र कुलपूगुवलाकितश्व-

तव॥ तमाहितरुगानां प्रशस्त्रमार्गमिच्छं दीपकतातव॥ सचेकमाकुमार्गमृपदर्शकः॥ सुखितासुसत्त्वायतवसततपत्रि-
 ग्रहन्नामान्स्मरंति॥ मृचंति तच्छ्रुतं दंडः स्वयादृशं वयं प्रकृत्य नृवाम॥ अथ सतत्त्वां सत्त्वानां कात्रगुह्यहन्नाममहासूत्र-
 त्त्रनाजं कर्तुं पूठनिश्चयति॥ तदापितपूत्रघाः श्रुत्वा अवेवर्त्तिकतमिनिष्पादितापनसुखसमर्पिताः संवृताः॥ ॥
 अथ अर्थावलाकितश्वनावाधिसत्त्वमहासत्त्वः तस्य नृपमय्याहम्यानिष्कुम्यान्तनायां हृम्यां प्रविशति॥ ॥ अथ मय्यां
 हृम्यां यत्तु सनाजावलिनसूत्रं डावद्धः सतस्यैव सकाशमृपसंक्रांत उपसंक्रम्य वलनसूत्रं नृस्यहनतादणनायातिष्ठ-
 ता॥ सुवर्णविम्बमिव नग्निरेतिः प्रमृचमानेर्नानावर्त्तः॥ वलिनव्यवलाकितश्वनं वाधिसत्त्वमहासत्त्वं नृननुवागच्छं

का. वि.
२२

तं पञ्चतिस्मा॥ दृष्ट्वा च सातः पूनपत्रिवानेः सार्द्धमनकेन सूनगतेः कूडवामनकादितिः सहस्रपत्रिवानेर्गत्वा त्रवलाकि
तश्चनस्य वाधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य पादयानि पकृदमदानमदानयति स्मेवमाह॥ ॥ अथ मसरुलं जन्मजगति सं
रुमवच॥ अथ मग्नीदग्नेव पूरु सर्वमनानथः॥ अथ मग्नीयं पूरु पत्रिशुद्धं च इः खतः॥ यन्मया दर्शनसम्यक्
दृष्टा लोके कवां धवः॥ तदा मसर्वसो र्यानि संतिष्ठं तं पूना मम॥ सूरि ता एवंति तसत्त्वा सर्व इः खवि वर्जिताः॥ संसा
नबंधनान्मुका सिद्धं तसूरवमादकाः॥ मया पि दर्शननेव सर्वसूटितबंधनाः॥ इना दूनं पलायंति गनु उ स्यवप
नगमः॥ ॥ अथ सनाजावलि कृत्य तगवता वलाकि तश्चनस्य पादयाः प्रशिष्य॥ अथ वलाकि तश्चनस्य

७२
२२

वाधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य तत्र पी० मनु प्रदत्तं॥ तंचनत्नपी० कंदत्वादग्नेन खां कलि कृत्वा नवमाह॥ अपि चरुग
वन्निषीदस्मिन्नासन॥ अथ ग्रहन्मकृन्पापनानां पनदानगमनप्रणकानां प्राप्तिपातायूकानां पनप्राप्तहिं
सकानां ऊनामनरातयहीनानां उद्दिग्गमानसानां संसान इः खां कानां गुतात्तवा॥ अनाथानां मातापितृत्वात्तवा॥ न
षामस्माकं बंधनवधानां मार्गमूपदर्शय॥ ॥ अथ वलाकि तश्चन अह॥ तथ अपि नामकुलपुत्रयथागतस्या
हंतः सम्यक् वृद्धस्य पि पुपातु मनु प्रयच्छंति॥ तथा मिदं पूरु स्तुंधप्रवक्ष्यामि॥ तथ अपि नामकुलपुत्रादग्नें
गनदीवा लूकाय माममसदग्ने वाधिसत्त्वमहासत्त्वात्तवयुः॥ तच्चैकस्थाने अत्र ययुः दिव्यं कल्पं प्रमादामुह्यं हिनुं॥ स

का. वि
२३

वसुखापधनननेनपिनगकंप्रथस्कंधंगशयितुं॥ प्रागवाहमकाकीश्रुतनरवतविहनामि॥ तद्यथापिनामकूलपुत्रुण
कंसयापनमाश्रुतज्ञांप्रसादमूहृहीतुं॥ ननुकूलपुत्रुणकंसयापिमुपागुप्रथस्कंधंगशयितुं॥ तद्यथापिनामकूलपुत्रु
णकंसयामहासमूहस्यैककंविंदंगशयितुं॥ ननुकूलपुत्रुपिमुपागुस्यणकंसयामपुप्रथस्कंधंगशयितुं॥ तद्यथापिनाम
कूलपुत्रुचतुर्दीपेषुपुत्रुपुन्यदानकदारिकादयस्तसर्वकृषिकर्मानांउद्युक्तावयुः॥ तच्चतुर्महादीपपूनात्यंशुषिका
नययुः॥ कवलंसर्षपान्कृत्वाचकालेनकालेनागनाजाभावर्षधनामनूप्रयच्छंतिनचसर्षपानिष्याद्यंत॥ तत्रैकदोष
खलंकुर्यात्॥ सर्वतस्मिपुन्यदानकदारिकादयः सकटेर्त्तयेयुः पिटकेः नृक्षेऽगतिर्गर्दतेः सर्वतनदयित्वातस्मिन्म

उन्
२३

हखलकमहांतंनानिकुर्यात्तुगतिर्गर्दतादितिर्मर्दयित्वातमहांतंनानिनिष्यादयित्वातच्छकंकूलपुत्रुकमकरुलंगश
यितुं॥ ननुकूलपुत्रुणकंसपिमुपागुस्यप्रथस्कंधंगशयितुं॥ तद्यथापिनामकूलपुत्रुलेखकासर्वतदगत्तुमिप्रतिष्ठितावा
धिसत्त्वावयुः॥ पर्यायनायश्चतस्रंदगत्तुमिप्रतिष्ठितानांवाधिसत्त्वानांमहासत्त्वानांप्रथस्कंधंगतमकस्यपिमुपागुस्य
प्रथस्कंधं॥ तद्यथापिनामकूलपुत्रुगंगानदीवालूकासमूहस्यचणकंसयानुकंकावालूकांगशयितुं॥ ननुकूलपुत्रुणकंस
तमयापिमुपागुस्यप्रथस्कंधंगशयितुं॥ ॥ अथवलिनसूत्रन्दु०००दंचतस्यसगवताऽवलाकितश्चनस्यांतिका
सिमुपागुकुणलमूलस्यसूत्रावन्फवीरुपागुतस्यनिर्दणमानस्यतत्सर्वमनुमाद्यसांतःपूतपत्रिवातात्तगवं

का. वि.
२४

तं यच्च न वदन्त्ये ॥ त्रथ वलित्रस्तनन्दः सा ॥ इति न वदन्नावाधाय निपूर्ः गजदकटपनिपूर्ः उच्छुसन्नवला
कितम्भनं वाधिसत्त्वं महासत्त्वं मगदवाचन ॥ कीदृशं मया तगवत्त्वलिमाकर्मस्तदं दानंदं ॥ यत्तद्देवक्यमनि
बंधनमनूपापं सातः पूनपनिधानाकुङ्कुममया दानंदं तस्यैव कर्मदाः रुलं मनूतवामि ॥ त्रथ वासर्वहृङ्गुत्तस्म
मृष्टिप्रकिफल्पाफमतित्रमृगमपि यनिनिष्पद्यत ॥ मयाऽहाननयस्यैव कितं ॥ तदा मया मनकनूपे दयाचने काह्याग
तः तस्य ममोलीकुललस्रग्दामानि तत्तातनमनिहस्त्य ध्वनयनिमुक्ताहानकवचानि मनकनतप्रलं चितानि चामत्रप्र
लं चितानि मुक्ताहानादि मुक्तीकाजालप्रलं चितानि प्रतिच्छन्तानि मुक्तीकाकलायज्ञां गुलिकानि सोवर्हृष्टि कानि नू

उत्
२४

प्यनिवृत्तानि तदत्र भयमानानि ॥ त्रन्यानि च कपिलासहस्राक्षि नूप्यपादानि सोवर्हृङ्गं गहि मुक्ताजालप्रलं चितानि प्र
तिच्छन्ताना मर्द्यपागुसमायुक्तानि तादृशानां कपिलानां त्रन्याचकुमानां गतसहस्राः पत्रमशुतवर्हृपूष्कलतया समचाग
ताः पत्रमशुतना त्रन्यानमप्रतिस्पर्द्धिनी दिव्यालंका नविरुषिता मीलीकुंठलम्रग्दामपत्रितरुषिकाः कयूनकटकनूपून
कटिमवल्लहसीक र्याकर्हृपक्षरुष्याहस्तगुलीयावामांगुष्ठसमायुक्ता ऊर्ध्वनायमानसमायुक्तानानां गपत्रकव
म्बुप्रावृताः ॥ त्रन्यानि च तत्र पीठगतसहस्राधनकानि सूवर्हृताणि नूप्यनाणि तत्र नाणि निस्थपितानि त्रनकानि
च वस्त्ररत्नमनि ॥ त्रनकानि च रत्नकुलगतानि रत्नपालसमायुक्तानि सङ्कीकृतानि ॥ त्रनका न्यत्र पातनगतानि स्थपि

कावि.

२५

तानि दिवा न स न सा ७३ पतान्या हा ना हि स क्री कृतानि ॥ नूनकानि सुवर्ह नूय मयानि ॥ यत्नानि तत्र संयूकानि सततं
व्यवस्थपितानि ॥ नूनकानि सुवर्ह नूय मयानि सिंहासनानि तत्र संयूकानि दिवा निवा म न दं जानि कु गु म्प पा न हा नि त
त्र पत्रिविष्टितानि ॥ नूनकानि सुवर्ह मयानि मोली कुंठल म्प द म सह स्रा शि त त्रा प चि तानि स्थपितानि ॥ ॥ तस्मि
न्मय न्ना ही भ त स ह म्ना न्म नि य तितं ॥ ब्राह्म हा भ त स ह म्ना सं नि य तितं ॥ नूनकानि कुत्रिय भ त स ह म्ना शि सं नि य ति
तानि ॥ तदा हं विस्मय मा पन्न ॥ त्रि लि र्वा न क के गुं य थि वी कृतवान् ॥ न तत्पूर्विकं द भ यामि ॥ कुत्रिय लार्थ्य स सुगुर्वि श
नां य द्द यं स्फुट यित्वा कु मान कु मारिका रं की वि ता घ प त्रा प यित्वा त त स च म हा कुत्रियाः सर्व मया हिं जि नि ग उ वं ध
प्र का भ यामि २

उत्तर
२५

न व ध्म नी त्वा ता म्र गु हा या म न कानि कुत्रिय भ त स ह म्ना शि म या त स्यां ता म्र गु हा यां स्थपितानि पंच पा रु व प्र तृ ती नि त
स्यां गु हा यां म या म या नि की ल का नि रं व ला स मा यू कानि ॥ तेषां कुत्रिया रं ह स्त पा दानि व ध्म स्थपितानि तदा म्र सर्व दाना शि
हं की कृतानि ॥ प्रथम दानं का ह्म म यं द्वि ती य दानं र व दि न म यं तृ ती य दानं म या म यं ॥ चतुर्थ दानं ता म्र म यं ॥ पंचम दानं नूय म
यं ॥ षष्ठ दानं सुवर्ह मयं ॥ सप्तम दानं तत्र मयं ॥ नूतानि सप्त दाना शि नु के क दान पंच पंच भ त क पा र्थ यं नु स मा यू कानि ॥ तस्मि
न्सुवर्ह मयं दान सप्त पर्वतान् उप त्रि स्थपितानि ॥ नु के क स्मिन् दान नु के क पर्वतानि ॥ उपर्यूप त्रि स्थपितानि ॥ ॥ तदा
हं द भ त थ पु न म च यामि ॥ कचि दि व स म क्तिका नू पं श कचि दि व स नु म न रू प श कचि दि व स व त्रा ह नू प श कचि दि

का. वि
२६

वसः मानुष नृपयानुवंकृत्वा दिनदिनं न्याय नृपयानि नृमन्त्रवसमप्यभिमि ॥ तदा मः नृविचिंतयित्वा यत्प्र
नृपं ॥ तदा तु मदनं नृपयानुवंकृत्वा दिनदिनं न्याय नृपयानि नृमन्त्रवसमप्यभिमि ॥ तदा मः नृविचिंतयित्वा यत्प्र
यित्वा उच्चैर्नृपयानुवंकृत्वा दिनदिनं न्याय नृपयानि नृमन्त्रवसमप्यभिमि ॥ तदा मः नृविचिंतयित्वा यत्प्र
निः ॥ तदा मः नृविचिंतयित्वा यत्प्र
वामात् गवन्त नमहावीर्यं पृथु रसर्वहिता निहाना हिता निधाय वक्रान्त्रिगुहाय भंति ॥ सर्वत राजा नाबंधनवडा
दक्षान्ननाय हं सर्वतयन स्यं विचिंतयंति स्म ॥ अथ वा वलि नृपयानुवंकृत्वा दिनदिनं न्याय नृपयानि नृमन्त्रवसमप्यभिमि ॥ तदा मः नृविचिंतयित्वा यत्प्र

गु
२६

कंरुतः अथ नृपयानुवंकृत्वा दिनदिनं न्याय नृपयानि नृमन्त्रवसमप्यभिमि ॥ तदा मः नृविचिंतयित्वा यत्प्र
मत्मा कं विनंति ॥ यदा संग्रामं लंकुर्वीमस्तदा स्वर्गं गमयं रवामः अथ त राजानः सर्वस्वकं स्वकं गृहं गता ॥ तथानथ
याग्यः नृपयानुवंकृत्वा दिनदिनं न्याय नृपयानि नृमन्त्रवसमप्यभिमि ॥ तदा मः नृविचिंतयित्वा यत्प्र
यमृगनादिना कीर्यं वरदं नृपयानुवंकृत्वा दिनदिनं न्याय नृपयानि नृमन्त्रवसमप्यभिमि ॥ तदा मः नृविचिंतयित्वा यत्प्र
नवा मनत्रा हरा मकथयति ॥ इनादवाह मागतः ॥ अथ सहायपाल सुमंतदवाचत् ॥ ब्राह्मण कत मत्पुत्रं मत्पुत्र मागतः ॥ सत माह
चन्द्रदीपादा रुचिं नृपयानुवंकृत्वा दिनदिनं न्याय नृपयानि नृमन्त्रवसमप्यभिमि ॥ तदा मः नृविचिंतयित्वा यत्प्र

का. वि
३७

मतदवाचत् ॥ कीदृशं वस्तु पाचते ॥ क्षत्रपाल आह ॥ नदवानि जानामि ॥ ॥ अथ वलि न सूत्र उ नतदवाचत् ॥ गच्छं तु त्वं
श्री नीयतां ब्राह्मण ॥ सते क्षत्रिपाल पूनूषे नाहूयाकः ॥ प्रविश महाश्रमस्तः स प्रविष्टः ॥ न त्वयी ० मनुष्यदत्त ॥ ॥ शुक्रस्तु
वयवस्थितः ॥ सच तस्या पाच्यं ॥ इति श्रुत्वा यतस्तं वलि मतदवाचत् ॥ नवकाल पूनूषे व प्रविष्टः ॥ अथ न्वं त विद्यानां
विषयति ॥ ॥ वलिस्तु मतदवाचत् ॥ ॥ कथं जानस्तु गवन् ॥ शुक्र उवाच ॥ जानाम्यहं तस्य निमित्तानि चिह्नानि च दृष्ट्वा
॥ वलिनाह ॥ किमुपायं च यं कुर्या मेः ॥ ॥ अथ नाना यज्ञान विचिंत्यत ॥ अथ न्वं दानस्य विप्रतीक्षानं तं विषयति ॥ तं
न मतस्य स न स्वती मुखे न्यस्ता ॥ तदा सकथयति ॥ आगच्छ ब्राह्मण कीदृशं मति प्रायास्वतः ॥ स प्रविष्टः नतदवा

उत्तर
२

चत् ॥ द्विपदं तु मिंयाचयामि ॥ ॥ वलि नूवाच ॥ यदि त्वया ब्राह्मण द्विपदं याचसे ॥ मया श्रुति पदानि तऽ नू प्रदत्तानि ॥ स प्र
तिग्रहं तस्य तमू पगृह्य स्वस्ति नूवाच ॥ अ नू गृहीतस्तु न तिल पानी यं सूवरु सहितं ॥ ततस्तं न वामन केन वामन केनू पमंगं
पितं ॥ ॥ अथ शुक्रा वलि मतदवाचत् ॥ त्राकुन कथितं मया काल पूनूषे नूष प्रविष्टः ॥ ॥ वलि नूवाच ॥ न च म मया प्रमादं क
तं वचनं तस्ये तत्कर्म फलं ह्यनू त्वामि ॥ ॥ तनात्मानं महा प्रमादीकृतं ॥ तस्य चन्द्रादि शोक् संध्यावस्थितो गृहीता सिचक्र गदा
धनूस्तम न तं डिपाल हस्तः ॥ अथ वलि न सूत्र उ नू त्वामू त्वं प्रपतितः ॥ स्मृति श्रुष्टः थनथनायमा र्हा स्थितः ॥ किंकृतं त्वहस्त
न मया विषयत कृतं ॥ द्विपदानि पत्रिपूत्रितानि ॥ तृतीयं पदं न संविद्यंते ॥ ॥ तदा सकथयति ॥ तृतीयस्य पदं न संविद्यंते ॥

का.वि
२८

तन्ममप्रतिग्रहं याचितं प्रदत्तं कीदृशं प्रापयं कन्याम्यहं ॥ ॥ अथ नाना यथास्तु मत्तदवाचनं ॥ यथाहं स्थपयामि तन्मत्तया स्थपयामि ॥ ॥ अथ सखलिनस्तु नन्दस्तु मत्तदवाचनं ॥ यादृभं त्वया हूयंतां दृशं कन्याम्यहं ॥ सत्यं सत्यं कन्याम्यहं ॥ तनस्तु पात्रेन वदुः ॥ सा च यस्तु हस्ते निर्विनाशिता चराक्षुः ॥ नृच्छिद्री कृतानिता अष्टिकृत्रिकाः पांउवेः कोनवेर्विधं
सितास्तु निचसुवर्ह मयानि सिंहासना निदिद्यानि च्छुग्रास्थूपा नहानि नत्त पत्रि वक्षितानि च वस्तु तनस्तु निचसुवर्ह द्य
गानि सुवर्ह कटका निनत्त खचितानि कपिलानि कोनव पात्रुवेर्विधं सिता नि सा च यस्तु हस्ते निर्विनाशिता ॥ ॥ अथ सखलि
नस्तु नन्दायस्तु हस्ते निर्विनाशिता मापद ॥ दाता वलि न्दानयस्तु म्पास्य कालेन दानस्य बंधनमवलंबुवान् ॥ न

७२
२८

मास्तु दवाय यथेव कर्त्तुं स नीत्वा पातालम् पस्थिताः ॥ सातः पुत्रपनिवात्रे ॥ शारदा तं हि मया रत्न गवन्तु तत्पूर्वकृत्तु मया
दानं दत्तं ॥ तस्मै तत्कर्मफलं सन्तु वा मि ॥ शारदा तं वानसि मत्त गवन्तु न मास्तु तं शुभं पश्य ह स्ता यः पश्यन्ति यस्तमलं कृता यः ॥
ऊरु मकूट धरा यः ॥ सर्वरुग्निन सिद्धता यः ॥ वरु सत्वा न्म सन कना यः ॥ हीन दीनान् कृपा यः दिवा कन वन ला चन कना यः ॥ यथि
वी वन ला चन कना यः ॥ हृषिकेश स मूर्त्त मा यः ॥ सुशुक्ल सत्वा यः ॥ पत्र मया गमन् प्राप्ता यः ॥ मातु प्रवना यः ॥ मातु प्रियं चिंता म
शिवत्सदृश यः ॥ धर्मगंजन पत्रिपालन कना यः ॥ षट्पान मिता निर्दशन कना यः ॥ सूचन कना यः ॥ दंष्ट्रा तुं मया कृतं मव
लाकि तं नश्य ॥ त्रिविंशति सत्वा यत वना मम नूस्मन्ति ॥ मृच्यं तं तं कालं हृत्तु नो न वा पयन् नष्ट वी चो पयन् नष्ट वृत्त न ग

का. वि
२९

नायपन्नपूयतवनाममनूस्मन्ति॥ मृच्यंतं वहवः पापदुःखात्सूचतनासुसत्वायतवनाममनूस्मन्ति॥ गच्छंति तस्
खावतीलाकधनुममितात्स्यतथागतस्यधर्ममनूच्यंति॥ अथार्थवलाकिगणरावलनसूत्रस्यवाक्यमनूप्रय
च्छति॥ एविष्यसित्वमसूत्रस्यग्रीर्णमगताहंसस्यकृच्छ्रविद्याचरसंपन्नः॥ सृगतालाकविदक्रतः पूनृषदम्यः
सात्रथिः॥ आस्तादवातांचमनूष्यासंचवृद्धात्तगवान्सर्वतसूत्रवेनयात्विष्यंति॥ तसूत्रववृद्धकुशुननागणदन्तद्वय
गदन्तमाहणदन्तविष्यति॥ षडकुशुमहाविद्यालक्षलात्तविष्यंति॥ तन्नतस्यधर्मदक्षिणपनामितागतासह
स्रमूल्यंमृकाहानमपनामिता॥ आसहस्रंमोलीकंउलंचतानात्रसंचिताउपनामिताः॥ ॥ अथार्थवलाकिग

२५२

उत्तर
२९

अथार्थवलाकिगणरावलनसूत्रस्यवाक्यमनूप्रयच्छति॥ एविष्यसित्वमसूत्रस्यग्रीर्णमगताहंसस्यकृच्छ्रविद्याचरसंपन्नः॥ सृगतालाकविदक्रतः पूनृषदम्यः
सात्रथिः॥ आस्तादवातांचमनूष्यासंचवृद्धात्तगवान्सर्वतसूत्रवेनयात्विष्यंति॥ तसूत्रववृद्धकुशुननागणदन्तद्वय
गदन्तमाहणदन्तविष्यति॥ षडकुशुमहाविद्यालक्षलात्तविष्यंति॥ तन्नतस्यधर्मदक्षिणपनामितागतासह
स्रमूल्यंमृकाहानमपनामिता॥ आसहस्रंमोलीकंउलंचतानात्रसंचिताउपनामिताः॥ ॥ अथार्थवलाकिग

का.वि
३०

काक गृध्र स्वनादितिः स कुंत ॥ महता नाना कीयां वदनां प्रत्यनूत वंति ॥ ॥ ततः कुत्र धनं प्रापन्ति तान् महा पथादवतीर्य
 वा उभंगुली प्रमार्शति कठका निनु के क पाद पंच पंच भूनि प्रविशंति ॥ सचाक्रं दति ॥ किं मया पाप तन सस्व न कर्म
 कृतं ॥ ॥ नृथ तय मया लघु नूषा नु व माहूः ॥ मार्घ न त्वया गतस्य त कुव का त न च व शं पि दु पा गुं नि र्गति
 तं ॥ न च त्वया धर्म ग र्गु मा का द्य माना श्रुता ॥ न च त्वया कचिद नानि दीय मानानि दृष्टान् मादितानि न च त्वया कचि
 स्पृष्टं न स्फु प विं वानि प्रदक्षिणी कृतानि ॥ ॥ सकथयति ॥ नृश्रुता व न्या पन ता वृद्ध धर्म संघ प निवर्जितः ॥
 न कथयति ॥ तस्ये त कर्म फलं स नूत व स ॥ स ते र्य मया ल के न यिं त य म स्य नाहूः पुन तानी स्वा उप ना मयंति ॥ नृथः

उत्
३०

तां य मो नाज्ञा कथयति ॥ गच्छं तु त वंतः कर्म हू मि मू प द र्भयं तु ॥ नृथ तय मया लघु नूषा नीत्वा काल स्रु गु महा न न क कि
 पंति ॥ किं ज्ञा चे के कं ग कि गतं काय विध्वंति तदा पि की वंति यदा कालं न कुर्वति ॥ तदा निष दाम ध्व कि पंति तद पि कालं
 न कुर्वति ॥ ततः स्रु पां त फा या गु गु मूर्ख विस्तरं ते ॥ द ह्यं त ॥ तेषां माहू म पि द कानि विनीर्यं त नालू नि विस्फु टं ग क ठ म पि ता
 लू म पि ॥ नृश्रु वत्कलानि गु गु गु य माना य मानानि सर्वतं कायं द ह्यं त ॥ नृव म व म हा नाहू न क श्रि ग्रा ता त विष्यति त स्मा कः
 हितं महा नाहू य त्त्र न पृ थं क र्क व्यं ॥ नृवं सानू ला मि कां धर्म द न नाहू ता ॥ ॥ नृथ वला कि त श्व ना वलिं स्तु म त द वो व
 न् ॥ ग मि ध्या म्य हं महा नाहू नृस्मिन् वरु त व न महा विह नः य महा सं नि पा ता त वति ॥ ॥ त ना वला कि त श्व न श वा

का. वि
२९

सि सत्त्वं महासत्त्वं नमः यत्तत्त्वं नमः कानि नानावर्षा निनीलपीतलाहितावदातमांजिह्वसूटिकनकुतवर्षा
निगत्वा च विष्वक् वस्तु धागतस्य पुत्रता व्यवस्थापितानि ॥ तदा तदवातागायका गधर्वा नाकुता नृना गन्ता किन्ना
महात्रय मनुष्या मनुष्याः संनिधितानि ॥ अतः कानि च वाधिसत्त्वा नानि संनिधितानि ॥ ॥ अथ तेषां वाधिसत्त्वानां
मध्यगगनगङ्गा नाम वाधिसत्त्वं उत्थया सनादकांशमृकना संगंकत्वादङ्गिहं जानूमशुलं यथियां प्रतिष्ठापय नर
गवां स्तनां कुलिं प्रशम्य रुगवंतम तदवाचत् ॥ कृता रुगवन्त नमः यत्तत्त्वं नमः ॥ ॥ रुगवानाह ॥ नृषकुलपुत्राव
लाकितेष्वना वाधिसत्त्वा महासत्त्वा वलनसूत्रं नृस्य रुवने विहरति ॥ तदाऽमी नमः यत्तत्त्वं नमः ॥ अथ

उत्
३९

प्रलंबितानि कानि कवस्तु सचीवने नमः प्रलंबितानि ॥ लाहितदंशानि सवर्षा नृप्यप्राप्ति ३
गगनगङ्गा वाधिसत्त्वा महासत्त्वा रुगवंतम तदवाचत् ॥ कृता पायनपथं यमहमवलोकितेष्वना वाधिसत्त्वं महास
त्त्वं ॥ ॥ रुगवानाह ॥ नृषकुलपुत्रावहे वागच्छति नृवलोकितेष्वना यदा वलनसूत्रं नृस्य रुवना निःक्रांतः ॥ तदा
नवने महाविहारा दिव्यानि पुष्पवर्षा निधतंति ॥ दिव्यानि कल्पवृक्षगणानि धनसाहस्रीयानि ॥ अलंकारगतसहस्राणि
अनकानि पुष्पवृक्षगणानि ॥ अनकानि काष्ठपुष्पाणि ॥ अनकानि पुष्पानि शीतगणानि पुष्पपत्रिपुष्पानि धनम
रुनीयानि प्रादुर्गतानि ॥ ॥ अथ गगनगङ्गा वाधिसत्त्वा महासत्त्वा रुगवंतम तदवाचत् ॥ नागच्छति रुगवन्त
वलोकितेष्वना वाधिसत्त्वा महासत्त्वा ॥ ॥ रुगवानाह ॥ नृषकुलपुत्रावहे वागच्छति नृवलोकितेष्वना यदा वलनसूत्रं नृस्य रुवना निःक्रांतः

का. वि
३२

मांधकानाहमिनिर्गच्छति॥ सत्रमनुष्ठापनं पृथिवीप्रदं गनुकूलपुत्रवत्तदित्येन प्रकृतं॥ वनशानाः
मन्त्रितामहिनः सचनग्रावणसंक्रुतं॥ नूनकानियकना कसणतसह लाहितमिंदी पप्रतिवसन्ति॥ तदाव
लाकितश्वनावाधिसत्तामहासत्त्वः प्रविशति॥ तदाहृष्टपुष्टप्रसूदितहृदयाहवन्ति॥ ॥ गृध्रावलाकितश्वन
स्य प्रसूताहवन्ति अविच्छायादयानिपतन्ति संतापयन्ति॥ श्रुतः कानस्त्वचि न कालनत्वमस्यां तमांधकानायाह
मोविहन्ति॥ नूनकानि मया सत्त्वप्रतिपाकानि कर्तव्यानि॥ सतैर्यकना कसेनीत्वादिव्यसूत्रवह्नित्वमयसिंहसनावि
श्रामितः॥ ततस्तुषां यकना कसानांधर्मदणयन्ति॥ गृध्रवत्तु वनश्रयकारं कुरुहस्यमहायानसृगुनत्रनाकस्य

गुन
३२

तद्यथापि नामकूलपुत्राः शक्यं मया समुद्रस्यैकं मुदकविंदुं गच्छितुं॥ ननु कूलपुत्राः कं मया कानरुक्महमहायानसृगुनत्रनाकस्य
चतुःपादिका यो नृपि गमथायाः पृथक् चंगरायितुं॥ ३
चतुष्पादिका मपि गमथं नृपि॥ अनयिष्यति वाचयिष्यति यथवाप्यनि प्रवर्कयिष्यति॥ यानिश्च मनसिकनिष्य
नि॥ तदामिदं पृथक् चंगरायितुं॥ तद्यथापि नामकूलपुत्राः कं मया कानरुक्महमहायानसृगुनत्रनाकस्य पृथक् चंगरायितुं॥ तद्यथापि नामकूलपु
त्राहृहीतुं॥ ननु कूलपुत्राः शक्यं मया कानरुक्महमहायानसृगुनत्रनाकस्य पृथक् चंगरायितुं॥ तद्यथापि नामकूलपु
त्राहृदणगंगानदीवालुकापमांस्तथागता नृहंतः सम्यक् वृक्षाहृदणकल्पानकस्थानधनयत्चीवत्रपि लुपागुणयः
नाशनस्तनप्रत्ययतेषु पत्रिस्तानेः पृथक् पृथक् माल्यविलपनं कुरुचीवत्रकृत्तुं यद्व्यस्य रक्षापनाकातिः॥ ततथाग
नाः ननु क्वचि प्रमाराहृहीतुं॥ प्राणवाहमकाकीतमांधकानाविहनामि॥ तद्यथापि नामकूलपुत्राश्चतुर्महादीपधके

का.वि
३३

कंगुहंविहानंकात्रशदिवासुवर्हन्तमयं। नगुविहानरूपसहस्रंकर्यात॥ तेषांचेकदिनधामत्वावनापटांकर्यात॥ ॥
यत्रुतंवाधत्वावनापटापूरुधस्कंधं॥ नगुकानलुवृहमहायानसुनत्रनाडस्यचतुष्पादिकायाः नृपिगमथापूरुध
स्कंधं॥ तद्यथापिनामकुलपूगपंचमहानशामहासमृद्धमूपसंक्रामति॥ नवमेवकुलपूगकानंउवृहमहायानसु
नत्रनाडस्यपूरुधस्कंधंमूपसंक्रामति॥ ॥ नृथतयकुनाकुसाः नृवलावितश्चनमतदवाचत॥ ॥ यस्तत्वा-
कानलुवृहस्यमहायानसुनत्रनाडंलिखिष्यनिलिखापयिष्यति॥ तेषांकीदृशंपूरुधस्कंधतवति॥ ॥ सत्राह
॥ नृप्रमयंकुलपूगः पूरुधस्कंधप्रसूतवति॥ यकानलुवृहमहायानसुनत्रनाडंलिखापयति तेश्वतुनामीति

उ३
३३

स्य ३

धर्मस्कंधसहस्राहिलिखापितानितवति॥ तनाडानातवकिचक्रवर्त्तिनश्चतुर्दीपश्चत्रातवति॥ तेषांसहस्रपू
पूगसंभूतासंभवीनासंभवांगनृपीसंपन्नमसेन्यप्रमर्दकानांजनयति॥ ॥ यस्ततपत्रिग्रहंकानलुवृहस्यम
हायानसुनत्रनाडनाममनुस्मरंति॥ मृचंततर्हीदभान्सानिकांदः स्वात्जातिकुनायाधिमनराः एकपत्रिदव
दुःखदोर्मनस्यापायासात्यनिमृक्तातवति॥ यगुयगुपपद्यंततनुजामोकातोकातिस्मत्रातवति॥ तेषांचकायगमणी
र्षचन्दनगंधैतवतिनीलात्यलगधिमृखातवति॥ पत्रिपूरुगगुश्चतवति॥ महानागवलवगसमन्वागतांश्चत
वति॥ नवंतषामानुलामिकीधर्मदभानांक्तातचयकुनाकुसाः कचित्पुत्रातत्रापतिरुत्तप्रतिष्ठापिता॥ कचित्

का. वि
३४

सकृदागमि रू लप्रतिष्ठापिताः॥ कचिदनागमि रू लप्रतिष्ठापिताः॥ ॥ न कथयंति रागवन्नि हे व विह न त्वं मानुष
कचिदस्थान उ प गच्छ॥ अस्मिन्नवत मां धका न त्र मो दिव्यानि सो वर्ह मयानि सूयाहि कर्वा मः॥ सु वर्ह मयानि च चं क्र
माहि के र्वा मः॥ ॥ अथ वलाकि त श्व ना वा धि स त्वा महा स त्वः स्ताना कु ना कु सा न त द वा च त॥ अ न का नि म या स त्व
शाना नि वा धि मा र्ग नि या रु यि त व्या नि॥ ॥ अथ ते य कु ना कु साः क न क पी लं द त्वा चिं ता प ना व्य वे स्थि ताः॥ त प त स्य न
म व मा रुः॥ ग मि ध्य ति यू ष्मा क म व ला कि त श्व ना वा धि स त्वा महा स त्वः ध र्म सां क थं क र्तु वि प्र ही ष्य त वि ध्या मः॥
अथ ख त्वा र्था व ला कि त श्व ना वा धि स त्वा महा स त्वः संप्र स्थि ताः॥ ॥ अथ ते य कु ना कु सा नृ दं तः पृ थ गः रा ग

गु
३४

च्छन्॥ ॥ अथार्या वलाकि त श्व ना वा धि स त्वा महा स त्व स्ताना न त द वा च त॥ प्रति नि वर्त य धं य यं इ न त न वा ग ताः
॥ ॥ अथ ते य कु ना कु सा नृ व ला कि त श्व ना वा धि स त्वा महा स त्व स्ताना न त द वा च त॥ प्र ति नि वर्त य धं य यं इ न त न वा ग ताः॥
मि वा नि पि यु मा का णं ग र्हि तः॥ ॥ त ना द व त्वा व नं ग त्वा शु क वा स का यि का नां द व पू णा णं स का ण मू प सं क्रां तः॥ उप
सं क्र म्य ब्रा ह्म ण रू प म ति निर्मा य त गृ द व नि का य कृ दु ला ना म द व पू णा द नि डा इः खि त श्रु ति॥ ॥ अथार्या वलाकि त श्व
ना स त न ब्रा ह्म ण रू प ण त स्य द व पू ण स्य स का ण मू प सं क्रां त उप सं क्र म्य ब्रा ह्म ण द व पू ण म त द वा च त॥ ॥ अथ स द व पू
ण नृ दं तं ब्रा ह्म ण म त द वा च त॥ न च स ब्रा ह्म ण किं चि त्सं वि धं त॥ ॥ ब्रा ह्म ण नृ वा च त॥ अ व धं च यो म म किं चि द्वा त व्यं॥
वृ त्ति ता हे नृ धि त श्रु ति॥

का. वि.
२५

अथ सदवपुःशविमानं प्रविश्य स्वराक्षानि प्रत्यवहितुमात्रं दिव्येर्महर्हन्त्रे र्जुनिपनिपुर्हनि अन्त्यानि च र्जुनिदि
व्यनसनसाग्मपतेनाहन्त्रेः पनिपुर्हनि वामपार्श्वविमानस्य वज्राहन्त्रेः पनिपुर्हः ॥ अथ दवपुःशविमाना
पद ॥ अथ वधं मसस्यागुं हात्र स्थितं यनद्वीद्वीलक्ष्मीममानुषाकाः ॥ अथ स ब्राह्मणः श्राद्धाकः प्रविश्यां स
सतन ब्राह्मणविमानं प्रविश्य ते दिव्येः नत्नेः प्रतिपादितः ॥ दिव्येन सनसाग्मपते र्जुनितः ॥ त्वक्त्वा स्वस्तिकानम
नूकनूतस्य ॥ अथ सदवपुःशसं ब्राह्मणमनदवाचत् ॥ ब्राह्मणकतमायां त्वम्यास्त्वमागतः ॥ ॥ ब्राह्मणः श्राह ॥ यत
वनं नाम विहारादहमागतः ॥ अथ सदवपुःशसं मनदवाचत् ॥ कीदृशी त्वमिः ॥ अथ स ब्राह्मणः सदवपुःशमनदवाच

उत्तर
२५

त ॥ साहमीनमरीया दिव्यमशिनत्त्रखचितानि पनिपुर्हानि दिव्यकल्पवृक्षमन्त्रमादिपुष्पादिप्रादूर्त्तवन्ति ॥ वि
विधनिपुष्कनिर्धुद्वधंत विविधशृंगीलवन्ता गुदावन्ता दक्षिणीयाद्वधंत ॥ विधत्तवस्तथागतस्यानकानि प्रातिरु
र्णीद्विद्वधक ॥ नवं सानमरीयादवपुःशसिः ॥ अथ सदवपुःशसं ब्राह्मणमनदवाचत् ॥ अथ स ब्राह्मणः स
त्यप्रव्याहर्तं कर्तव्यं ॥ अथ वादवाप्तिमनूषासिवा नचमानुष्यस्य दृष्टानिमित्तं तवति ॥ यो दृष्टं तवति निमित्तं तवति
॥ अथ स ब्राह्मणः स मनदवाचत् ॥ नदवानमानुषावाधिसत्त्वत्तनुवहीनो नृकंपकावाधिमार्गं मृपदर्शकः ॥
॥ अथ सदवपुःशमोलीकुंडलमपनामयति ॥ उपनामयित्वा सदवपुःशं मातिर्गमिष्यति न च ता घत ॥ अथागु

का.वि.
३८

हमयंकुं सर्वदा अविवर्जितं ॥ नृशेवानाधितं वीज मध्येरुलसंपदं ॥ ॥ अथ सदवयुः ॐ मां गन्धं तावित्वा तमेव प्र
क्रांतः ॥ ॥ अथ सत्रात्मनः तस्मात्तदवनि कायादवतीर्य सिंहलदीपं प्रत्युज्जतः ॥ ॥ गत्वा च नाकुसीनां पुनरावस्थितः ॥ का
मरूपमतिनिर्माय प्रासादिकं दृष्ट्वा च तदा तासां नाकुसीनां कामचिह्नमृत्युर्नयदा कामचिह्नमृत्युर्नयदा तस्य सकाशमूपसं
क्रांताः समूपसंक्रम्य तदवाचत ॥ तदा वनं त्वं तदस्व नृत्वा कंकुमानी यो वनं नचाः स्माकं स्वामी संविद्यत ॥ नृत्वा मिकानां स्वा
मी तु व नृत्वा मिकानां गतिर्न व ॥ नृत्वा नायस्य नां पनायस्य ॥ तव ॥ नृत्वा नां दीपा तव ॥ नृत्वा नां दीपा तव ॥ ॐ भानि
मन्त्रगृहादिधानगृहादिबस्तुगृहादि ॥ उद्यानमदीयानि पूष्कनिशीतमदीयानि ॥ सकथयति ॥ यदि न मदीयः

उन्
३८

साहू फंकनथ ॥ ॥ तमाहुः ॥ कथंचयं गवाहं न कनिष्ठा मः ॥ ॥ तनता सामार्थ्यं ह्यंगिकमार्गमप्यदर्शितं ॥ मार्गचतुष्टयं प्रा
फमागमसत्यचतुष्टयाधीनं ॥ सकदागमिरुलं चान्द्राफं ॥ नृत्वा गमिरुलं चान्द्राफं ॥ तासां नाकुसीनां नागदः खनवाध
त ॥ माहदः खनवाधत ॥ नृत्वा ताचिह्नं न कुर्वति ॥ नच कश्चिद्दीवितां तनायं कुर्वति ॥ नृत्वा ताधर्मेषु व्यवस्थिताः भिक्का
सन्चनमूपगृहीतं ॥ नृत्वा चः ॥ पुनरपि प्राप्तिपातं कुर्वामः ॥ यादृशं रुद्रदीपकामनृत्वा दीवं दीवंति ॥ नृत्वा नपा ननताद
धदीविकाया वयं दीवामः ॥ ॥ पुनरपि नाकुसीवक्ति न कुर्वामः ॥ पुनरपि नाकुसीवक्ति न कुर्वामः ॥ तादृशं भिक्कासं
वनमूपगृहीतं ॥ ॥ अथार्थावलाकितं नावाधितत्वा महासत्त्वः ॥ सिंहलदीपादवतीर्य वा नागस्य नगर्ष्य उद्यानप्र

का. वि
३७

सत्त्वस्थानं ॥ तद्गुणकानि कृमिकूलगतसहस्राणि प्रतिवसति ॥ तद्ग्रावलाकि तद्वनावाधिसत्त्वामहात्तः उपसंक्रम्यतः
पुनश्च न रूपमस्ति निर्माय घृष्टपुष्पायमानं तदेषां गच्छन्निष्कृतयति ॥ ॥ न मावृक्षाय न माधर्मीय न मः संपाया ॥ ६६
तिनामानुजायंति ॥ ॥ तविंशतिभिर्वनसमूहं सत्कायदृष्टिः शैलं ह्यनवर्द्धं शित्वा सर्वं तत्सुखावती लोकधाम रूप
यन्ताः ॥ त्रुगंधमूखानां मवाधिसत्त्व उपपन्नाः ॥ ॥ तदा सत्त्वपत्रिपाकं कृत्वा तस्यावा नाशस्य महानगार्थं प्रक्रीतः ॥ ॥
तदा सप्तगच्छति मुखं पुन्यं कृच्छति ॥ सप्तगधविषयमनुप्राफः ॥ यावतः सत्त्वानप्यधत्तु पत्रस्य न मां तत्कृकानां विं
शतिवर्षाणि पत्रिक रसनिर्कोतानं प्रतिपन्नस्य च ॥ ॥ नृथार्थवलाकि तद्वनावाधिसत्त्व विंशतिमायदः ॥ कनापायना

स २

गु २
३७

हं सत्त्वान्तर्पययं ॥ नृथवलाकि तद्वनावाधिसत्त्व विंशतिवर्षाणि प्रवर्षितुमानश्चः प्रथममूदकवर्षयदुदकं न संतर्पिता त
वंति स्म ॥ तदा यश्चादिष्यति पिबे कानि न स न सा एता पतानि प्रावर्षयत्तु नाहानुशय निरुफात वंति स्म ॥ यदा हात्रे संतर्
पिता त वंति स्म ॥ तदा धान्यं वर्षा न्यपातयत्तु नृथानि च तिलं तं गूलं कोलं कूलं त्वादयेः पतंति ॥ यदा यदा तेषां सत्त्वा
नां कायः ति प्राया त वंति स्म ॥ तदा तदा तेषां सत्त्वानां मलि प्रायमनुसिध्यत ॥ ॥ नृथार्थमगधकाः सत्त्वाः पत्रम
विस्मयमापन्नास्तु सर्वं न कस्थानविश्रान्ताः विश्रान्तिवायनस्य न भवमाहः ॥ कस्य देवस्यायं प्रलावः तत्तत्तुषां
पूनुषासां सत्त्वानि हृती महेश्वरकः कृकालपादासीवक्राविरुत्तदं उपनायतः ॥ नृनकवर्षगतसहस्राय विप्र

सत्वात्कीकथयतामानस्मन्त्रंति॥ तत्रापि मंसंस्तानिकं॥ स्वंपत्रिवर्जयकि॥ सचतनाम् ४

का. वि
२८

जायां सनं कथयति॥ नयूष्माकमन्यदवस्यकस्यचिदीदृशः प्रतावातवति॥ विनहि स्यावलाकितव्यनस्य गु॥ २५॥ हावनीताधि
गुमानवः॥ ॥ अंधतानां दीपतः॥ ॥ सूर्यतापदग्धानां कुतूहलः॥ ॥ मृषायद्गानां नदीतः॥ ॥ लयतीतानां मलयंददः॥ वा
धिपत्रिणीतितानां वधतः॥ ॥ ५॥ शिवितानां सत्त्वानां मातापितृरुतः॥ ॥ श्रीचावूपपन्नानां सत्त्वानां निर्वा॥ ॥ यदर्थकः ६॥ ६
मनितवंति तस्य गुदावि॥ शेषः सुखितास्तं पूनूषपुंगलायः ५ वलाकितव्यनस्य सततं पत्रिग्रहं पूषधूपं निर्यातयंति॥ ॥
यः ५ वलाकितव्यनस्य पूनूषपुनूषमं गुलकं कुर्वंति॥ तनाज्ञानातवंतिश्चक्रवर्त्तिनः सफनत्तसमन्वागताः॥ ॥ तद्य
था॥ चक्रनत्नं हस्तिनत्नं त्र्यम्बकनत्नं महीनत्नं मूनिनत्नं गृहपतिनत्नं यत्रिभयकनत्नं भवसफमं नत्नं॥ ॥ नतिः सफतिनत्नं स

गुन
२८

मन्वागतातवंति॥ यचावलाकितव्यनस्येकेकपूषं निर्यातयंति॥ तस्य गंधिकायातवकि॥ यद्युयगापयचंतगनुतनुयत्रि
पूरुकायाश्चतवंति॥ ॥ नवंसपूनूषगुदावि॥ शेषं कृतवान॥ ताश्च पर्वदः स्वकस्वकषूतवनषूप्रत्युक्तः॥ ॥ अथ सजीर्ण
पूनूषाशानूलासिकीधमिदं नानां कृत्वा स्वकस्वकं गृहं निवधप्रत्युक्तः॥ ॥ अथ वलाकितव्यनस्य गुवाका॥ ॥ नहि
तः॥ ॥ अथ सत्राका॥ ॥ श्रितामापदविश्वरुक्तागतामचिनकालंदष्टः॥ सानुपूर्वतकृतवने विहानमनुप्रविष्टः॥ यावत्स्य
व्यकिन्नकानिदवनागयकुगंधर्वास्तनगनुजकिन्ननमहात्रगमनुष्यामनुष्यगतसहस्रादिन्नकानिचवाधिसत्त्वगत
सहस्रादिसंनिधितानि॥ ॥ अथ गगनगजावाधिसत्त्वातगवंतमतदवाचत्॥ कतमायं तगवन्वाधिसत्त्वत्राग

कृति॥ ॥रगवानाह॥ नृषकुलपूजावलाकितश्वनावाधिसत्त्वामहसत्त्वरागकृति॥ अथगगनगङ्गावाधिसत्त्वाम
 हासत्त्वःरूप्रीतावनव्यवस्थितः॥ ॥अथवलाकितश्वनावाधिसत्त्वामहसत्त्वःरगवंतंतिःप्रदक्षिणीकृत्यवामेपा
 र्श्वविश्रान्तः॥ ॥अथपुनःश्रान्तंविदित्वा रगवान्पृच्छति॥श्रान्तःकृतस्त्वंकुलपूजकीदृशीकर्मरुमीस्त्वयानिष्पा
 दिताः॥तनस्यरुतपूरुर्वर्हितं॥सदाप्रतच्छवीचूयपन्नषूकालस्रगुनीनवीपयन्नेषूहहतयनमहाननकंभीतादकम
 हाननकंऽशिक्षदमहाननकंसम्भनमहाननकं॥नृषमहाननकंषूयसत्त्वउपपन्नास्तुवांचकर्मरुमिःसत्त्वानांमय
 परिपाकःकृतःकर्मेवः॥कृतानानूकनायांसंमयकंवाधेप्रतिक्षययितव्याः॥वहीदृशनमयासत्त्वपाकःकृतः॥॥

गुन

३८

अथगगनगङ्गावाधिसत्त्वामहसत्त्वःपनमविस्मयमापन्नःनचमवाधिसत्त्वहृतस्यवहीदृशंविषयंदृष्टंअगता
 नामीदृशविषयंनसंविद्यंतं॥प्रागववाधिसत्त्वहृतस्य॥अथगगनगङ्गावाधिसत्त्वाऽवलाकितश्वनस्यवाधिसत्त्वस्यमह
 सत्त्वस्यपुनतःस्मिन्नावलाकितश्वनमवमाह॥श्रान्तःक्षिप्रत्वं॥ ॥सत्राह॥नचाहंप्रश्नाकंमध्यश्रान्तंक्षिप्रः॥नोपनं
 सांकथं कृत्वा रूप्रीतावनव्यवस्थितो॥ ॥अथरगवान्पृच्छपानमिगानिर्दशयितुमानजुः॥नृषकुलपूजाःप्रथ
 मंवाधिसत्त्वहृतनदानपानमिगायनिपूजयिष्या॥७३॥मन्त्रलाकिकंधर्मदशनं कृत्वा रूप्रीतावनव्यवस्थिता॥ ॥
 अथगाःपर्वदःस्वकस्वकस्थानेषूपक्रांताः॥तच्चवाधिसत्त्वाःस्वकस्वकेषूपूजकृपेषूपक्रांतः॥अयंकान्तुव्यूहस्य

प्रहाकनामसमाधिः २

का. वि
४०

महायानसूत्रनामसमाधिः ॥ अथ सर्वदीपनहाविष्कृतीरगावंतमतदवाचन ॥ आख्यातं रगवन्नव
लाकिं नृपेन स्य हतपूर्वकतनाः समाधयः समाधयः ॥ ॥ रगवानाह ॥ तद्यथापि नामकलयेतु शकानकनानाम
समाधिः ॥ वडाकृतानामसमाधिः ॥ सूर्यप्रहानामसमाधिः ॥ विकिन्धनामसमाधितिः ॥ कयूनामसमाधिः
चिकामहिवनलाचनानामसमाधिः धर्मधनानामसमाधिः ॥ समुद्रावगहनानामसमाधिः ॥ सप्रतिष्ठितानाम
समाधिः ॥ प्रियंददानामसमाधिः ॥ वरुधनानामसमाधिः ॥ सर्वलाकधनुव्यवलाकनानामसमाधिः ॥ कृत्स्न
गतामसमाधिः ॥ अस्तिनेमितानामसमाधिः ॥ ५ प्रीषकुलानामसमाधिः ॥ चठवनलाचनानामसमाधिः

गुन
४०

वरुधनपरिवानामसमाधिः ॥ दवलाचनानामसमाधिः ॥ कल्पदीपानामसमाधिः ॥ प्रातिहार्यसंदर्शनानामस
माधिः ॥ पशूनामसमाधिः ॥ नाकुडानामसमाधिः ॥ अवीचिसंघानामसमाधिः ॥ प्रातिहार्यसंदर्शनानाम
समाधिः ॥ पशूनामसमाधिः ॥ नृचिनामसमाधिः ॥ दवकुलानामसमाधिः ॥ अमृतविंदनानामसमाधिः ॥ प्रहा
मकुलानामसमाधिः ॥ समुद्रावगहनानामसमाधिः ॥ विमाननियूहानामसमाधिः ॥ कलविंकलानामसमाधिः ॥
नीलायलगंधानामसमाधिः ॥ शत्रूनामसमाधिः ॥ वरुकवचानामसमाधिः ॥ दिनदानामसमाधिः ॥ सिंहविक्री
डितानामसमाधिः ॥ अनुकमानामसमाधिः ॥ मदनानामसमाधिः ॥ चन्द्रारुर्ध्वानामसमाधिः ॥ आरुसकनाना

का.वि
४२

पथ्यपुनश्चंचर्यमाशः॥ सिंहलदीपमनुप्राफः॥ यननिपुणनयनपात्रं प्रतिपादितं॥ तदा मया कर्तुं न शक्यं
याकः॥ कथय कथय युष्माकं कृतमदीपधूगमनाय वायवावाकि॥ अथवानलदीपधूवायवावाकि॥ अथवानलस
दीपधूवायवावाकि॥ तैकरुक्षेत्रं प्रवमाहः॥ यन्स्वल्दवाजानीयात्॥ सिंहलदीपधूवायवावाकि॥ ॥ अथतंया
नपात्रं उक्तमवसिंहलदीपधूवायवावाकि॥ ॥ अथतंयानपात्रं उक्तमवसिंहलदीपधूवायवावाति॥ अथतंम
यायानपात्रं चान्नसिंहलदीपसंप्रस्थितः॥ तदाऽहं सिंहलदीपनिवासिनीतिनाकुसीति संप्रस्थितं विदित्वा अ
कालवायवात्सुखाः॥ तच्च यानपात्रं खलु खलु विभीर्हं तच्च वदिकपुनश्चादकं यतितावाहवलनसंतर्हमान्वाः॥

गुरु
४२

ततः स्त्री तस्य समीपमनुप्राफः॥ तदा नाकुसीनां पंच भगवति निःक्रांतानि किल किला यमानानि कुमारी नूपमहि निर्माय तदा
कूलस्य समीपमनुप्राफाः॥ उक्तार्थं भट्टकानि दत्त्वा उदकं उक्तुं क्रियाः॥ तच्च स्वकीयानि वस्त्राणि भनीनलानि गृहीत्वानि
ष्ठीति तु मान्वाः॥ कीऽस्माकमूपायः संविद्यंत॥ न कथयंति॥ नास्त्यस्माकमूपायस्य स्थानं॥ नवं तां कथं कृत्वा तूष्णीं ताव
न वावस्थिताः॥ ॥ अथ तेषां नाकुस्य पुनश्चासं पुनतः स्थित्वेव माहः॥ अस्वामिकानां स्वामी त्वं अगतिकानां गतिको त्वं॥ अ
दीपानां दीपास्त्व॥ अलयनानां लयस्त्व॥ अपनाय सानां पनाय सत्व॥ ६० मानि तन्न गृहाणि पान गृहानि च त्नु गृहाणिक
टकं यूनारसं मालाकुलुल गृहाणि उद्यान नमदीयानि पुष्कनदी नमदीयानि॥ तानि नाकुसीति न के कं पुनश्च गृहीत्वा स्व

का. वि
५३

कस्यकं निवर्तनं पुन्यकृता ॥ याचतासां नाकुसीनां वृद्धतातया हंस्वकीयं निवर्तनं नीत्वा दिव्यतस्तनसा ॥ यमपतेनाहारेः सं
तर्पितः ॥ संतर्पयित्वा कुडिनुमान्वा ॥ सततं मानूष्यकं न सोख्यन संतर्पितः ॥ पुवंदिप्रिसफटिवसा न्यतिक्रान्तानि सना
गुणयितः ॥ पुवंयावस्य भतिप्रतिकनं हंसितं ॥ तदा तस्य प्रव्याहारः कृतः किं कान्तस्त्वं हंसता ॥ ॥ सकथयति ॥ ६५ यं
सिंहलदीपनिवासिनीनां कुसीसातवडी वितानं नायं कत्रिष्यति ॥ तदा मया तस्य प्रव्याहारः कृतः ॥ कथं त्वं जानासीति ना
कुसी ॥ सकथयति ॥ यदि न प्रतीयसि दक्षिणपंथलिकांगहीत्वा नूविचनं न गच्छ ॥ तदा यमं न गत्र मूर्ध्वमुखं गवाकु
तान्ते विप्रहीनं ॥ तदा न कानि वदितुं गतानि तदुचित्वा न स्थीनि प्रकुफानि नूय वडी वंति नूय च मृता ॥ यदि न

उन्
५२

प्रतीयसि दक्षिणपंथलिकांग गत्वा च मार्गं निरीक्ष्य तदा मग्नदुःखस्यसि ॥ तदा तस्यास्तनमाह जालानामनिदान्यस्त ॥
॥ ॥ नृथ सवाधि सत्त्वानां निकाल प्रथमया मम मय तस्मान्ना कुल्याः सकाश इत्थं यमं प्रस्थितः ॥ चन्द्रावलासरवकं
सङ्गीकृतमप्यगत्वा नूविचनं तादक्षिणपंथलिकांगहीत्वा संप्रस्थितः ॥ नृपूर्वस्य सनगत्रं मनुप्रापः ॥ समंततय
निवृत्ता मति ॥ न च दानादिगवाकुलिसमनूपगच्छति ॥ ॥ नृथ तस्मिन्नाय सनगत्रं महंतं च यकवकुंतं नेवानुस्य
तता मया तवामुक्ता मना वादः कृतः तता वदितुं पुनः कथयति ॥ यत्तत्त्वत्तु महासार्थवाहा जानीयात्तव यं नाकुसी
तिः नृय सनगत्रं प्रकुफाः ॥ तदा दिनदिनं गतं पुनः सागृहीत्वा रुयंति ॥ तान्ते हयित्वाः न स्थीन्यनेवाय सन

का.वि.
४४

गत्रकिपकि॥ तनतस्यततपूर्ववर्हितं तदाहं चंपकवृत्तादवतीर्य पुनत्रवदकिदापंथलिकांगहीत्वाः नूविचननू
स्त्रितंस्त्रितंगच्छामितमाहंप्रविष्टः॥ ॥ अथनतिकत्रामामतदवाचत्॥ दक्षसमहासार्थवाहमद्वचनं उक्तं च मया
दक्षं पूष्पाकं सत्पुसांकथं कृतं॥ तदा मप्रव्याहानः कृतः सत्पुमवं उपायात्माकं॥ ॥ अथ सनतिकत्र नूतदवाचत्॥ नू
स्त्रिमहासार्थवाहापायं॥ यनउपायनयनसिंहलदीपात्स्वस्ति कुमात्यां ऊच्छदीपं निर्गच्छसि॥ पुनत्रवदऊच्छदीपं
पण्थतदा मतस्य प्रव्याहानः कृतः॥ मार्गमदर्शययनमार्गं यंसिंहलदीपात् पुनर्ऊच्छदीपमनूविसनत॥ ॥
अथ सनतिकत्र नूवदवाचत्॥ नूस्त्रिगस्त्रिभुवदीपमहासमूडतीनदववालाहाध्वनामाध्वनाकाहीनदीनानू

गुन
४४

यमि. प्र. ३२

नपत्रिवर्तनं १

कंपकः सचवालाहाध्वनाका सर्वध्वनाना मोषधीर्त्सुवर्हवाल्कास्थलशार्ककनाति॥ सत्रावर्त्तनपत्रिवर्त्तनं कृत्वा
गत्रीनंप्रच्छादयित्वा प्रतिहृतं कनूत॥ कः पात्रगमीति॥ त्वयेवं वक्तव्यं अहं वयपात्रगमीति॥ नूवंसांकथं कृत्वा स
नाऊसीमृगमयसाईधयितः॥ नूवं प्रतिविबूधाः॥ साकथयति॥ नूय्यपुत्रकथं तगत्रीनं गीतलं तदामयातस्य
मृषावाद्यं प्रव्याहानं कृतं॥ वहिर्नग्नस्य उच्चात्र प्रस्त्रावननिःक्रांताहं॥ ततामेगत्रीनं गीतलो सचाकं उच्चात्र प्रस्त्राव
कर्तुमहं निर्गतः स पुनत्रपि गयितः सूर्यस्य चात्युजमतकालसमय उत्थयतवां वहिक् पुनूषात्तमात्राचयति॥
आगच्छं तु तवता वहिर्नग्नस्य गच्छामः॥ नूत सर्वसत्त्वहिताः समग्नाः त सर्ववहिर्नग्नं संप्रस्थिताः॥ तिचवहिर्नग्न

का. वि

५५

नंप्रथिताः॥ तत्र वहिर्नगरस्य गत्वा नृका नृविग्रहाः॥ विग्रमिता सां कथं कर्तुं मानवाः॥ कस्य कीदृशी लार्थं स्नेह
वती॥ कचित् कथयन्ति॥ त्रिस्त्रहं मम कनूत॥ कचित् कथयन्ति॥ मम दिव्य नसन सा लभयते नाहनेः संधानयन्ति क
चित् कथयन्ति॥ नाना विधेर्वस्तु मम धनयन्ति॥ कचित् कथयन्ति॥ दिव्ये भौली कुल लसद्दामानि धनयन्ति॥
कचित् कथयन्ति नास्त्यस्माकं कायदोषं ल्यां॥ कचित् कथयन्ति स्मः॥ मम विविध निचंदन कर्पूर कस्तूरिकानि
धनयन्ति॥ नृवंतेः सौ कथं कृतं॥ तदा तेषां वलिकु पुनूषा सं प्रव्याहानं करोति॥ नयूष्माकं युक्तमिदं यदयं ना
कुमीतिः प्रथक्ताः॥ तत्र विह्वली रताः नृवमाहुः सत्यं मया सार्थं वाहना कुसी सिंहलदीपनिवासिनी॥ ॥ तदा

उन
५५

तथा मया प्रव्याहानः कृतः॥ सत्यं सत्यं वृद्ध धर्म संप्रसृत्यः नयं मानवीया कुसी॥ ॥ अथ तत्र वलिकु पुनूषाः कथ
यन्ति॥ कास्माकं गतिः कः पनायं तदा तेषां मया प्रव्याहानं कृतं॥ अस्त्यस्माकं गतिः अत्र सं पनायं॥ वलिकु पुनूषाः क
थयन्ति॥ उपदर्भय सार्थं वाह॥ अहं तेषां मवमाह॥ अस्ति युष्माकं सिंहलदीपवालाहाना मन्त्रवनाहुः सच हिन
दीनानुकेयकः स सर्वश्वताना मोषधीर्त्वा सुवर्क वालूकास्थल नृवर्तन पत्रिवर्तनं करोति॥ कत्वा च गत्री नंप्रकृत्य
निर्कृत्य गित्वा तीति प्रव्याहानं॥ कः पात्रगमी कः पात्रगमीति॥ अग्रास्मात्तिर्गतं व्यंततास्मात्तिर्वक्तव्यं वयं पात्रगमि न
मि॥ ॥ अथ तत्र वलिकु पुनूषा उचुः॥ कतमदि न गच्छु मवयं॥ स प्रव्याहानं कर्तुं मानवाः॥ तृतीय दिवसः स्वध्वं गंगं व्यं

का. वि
४७

धितानि सङ्कीकृतानि नृतीयदिवसपुन्यषकालमयं वेत संप्रसृताः ॥ तच्च वह्निर्गनस्य निःक्रांताः ॥ निःक्रमित्वा क्रिः
 याकारं कर्तुमानुष्ठानपुनः कनचित् पुननवसिंहलदीपानि नीडितव्यः ॥ त्वनितं त्वनितमस्मात् निर्मितव्यं ॥ ६॥ ६॥ ६॥ क्रिया
 कारं कृत्वा संप्रसृताः ॥ त्वनितं त्वनितमस्मात् निर्मितव्यं ॥ ६॥ ६॥ ६॥ क्रिया
 वत्यन्धं तस्मिन्वालाहमन्धनाशनं सर्वं श्वनातामोषधीमाश्वदयंतं श्वदयित्वा सुवर्हवा लूकास्तुलनावर्तन
 पत्रिवर्तनमकनात् ॥ कृत्वा च गनीनं प्रच्छाद्य यत्तदा गनीनं प्रच्छाद्य यत्तदा सिंहलदीपं च त्वनितमस्मात् निर्मितव्यं
 प्रव्याहरेत् ॥ कः पात्रगमनीकः पात्रगमनीति ॥ ॥ अथ तव शिक्पुन्र्वा नवमारुः वयं पात्रगमनिनः ॥ ॥ अथ सवा
 पात्रगमनीकः १

गुन
४७

लाहाश्च नाहं नदवाचत् ॥ तावद्विक् पन्था नृवमाहः वयं पानगममिनः ॥ ॥ अथवा लाहाश्च नाहं नदवाचत्
तावद्विक् पन्था यावत्तन्नामनी नं नृवमाहः वयं पानगममिनः ॥ ॥ अथवा लाहाश्च नाहं नदवाचत्
नयितव्यः तदाहं क्रियाकानं कृत्वा तदाहं प्रथमतः नमान्ठः पश्चात् पंचमनातिवद्विक् कृतानि यदा नं गान्ठः तदाहं
सिंहलदीपनिवासिन्यानां कृत्य किल किला यमाताः पृष्ट्वा धावन्ति स्म ॥ नृदंभः कृत्येर्विलापेः ततस्तु नृदंभं
त्वा प्रतिनिवर्त्य नीतीति तु मात्रवः यदा तन्नीतिं तदा तन्मूर्खा उदकं पतंति स्म ॥ यदा तद्दकं पतितास्तदा नाहं
स्य उत किं यात् किं पानां संतु कुर्यान्ति स्म ॥ तदाहं मका कीरं च दीपमवंप्रयुक्तः ॥ तदानीं नस्य समीपवालाहमश्व

कां. वि
४८

नाहंति: प्रदक्षिणीकृत्य तत्रैव प्रक्रांतः ॥ तदाहं संप्रस्थितः स्वकीयं निवर्तनमनुपूर्वमनुचरमात्मनः प्राफः ॥
तदा ममापापितनोकं ० परिष्वक्तुं दिगुमानधु ॥ तथार्वाध्यायटलानि विस्फुरितानि ॥ तदुक्त्वा ननु तदा ममापापित
त्यां सार्द्धं विष्मकः तनतथां सर्वरुत पूर्ववत्क्रांतमाख्यातं ॥ ॥ ततस्ते मातापितनोकथयतः जीवन् पृथुस्त्वमनुप्राफः
नात्मा कंद्यादा कृत्यं कृता कालं यस्मिन् तां धकात्रमार्गस्थापदर्थकः मनदा कालपि मुदाता मृतस्य सनाथ केन हीयं य
थभीतलो वातानामप्रह्लादकनं नृतो वचनमातापितनो प्रख्यातं ॥ श्री दशमया सर्वजीवनदा विष्कृतीनाथ वाहवा
धिसत्त्वत तनदुःखमनुहृतं ॥ ॥ तद्यथापि नाम सर्वजीवनदा विष्कृतीनाथ वाहवा कान्धना कृतं तनावला कितम्बन

पृष्ठ

७२
४८

शवाधि सत्त्वनमहासत्त्वनतादृशदहं मृत्युयात्पनिमाकृतः ॥ ॥ तद्यथापि नाम सर्वजीवनदा विष्कृतीनाथ कंम
यावत्ता कितम्बनस्य पृथुसंस्तनंगरायितुं ॥ नृल्यमा तुमिदं सांकथं कृतं ॥ नृकेवनामविवनस्य ॥ तद्यथापि नाम सर्व
जीवनदा विष्कृतिनः सर्वरुतामनामविवनंगतानकात्रिगंधर्वकादीनिपूतगतसहस्राशिप्रतिवसंति ॥ तच्च सां
सानिकनदुःखननवाधं ॥ घनमदा सोरथनतर्पिताहवन्ति ॥ ॥ दिव्यानि च वल्कूनि प्रादूर्हवन्ति ॥ तनुनच तनागरीवा
वाधं ॥ नच माहनवाधक ॥ नच दृष्टशवाधक ॥ नच तथाप्यातचित्क मृत्यादयनि ॥ ॥ नच तं घां हिंसाचित्क मृत्याद्यं
त ॥ तसततसमितां नृय्यां ह्यंगिकमार्गमूपवर्णिताहवन्ति ॥ सततकालं धर्माहिकां किं सतवन्ति ॥ ॥ तद्यथापि नाम

सं १

ति तेषां दिव्यमसनसाग्रायताग्राहनाः प्रादूर्तवन्ति ॥ दिव्यानि च सृगंधिका निवस्तुति प्रादूर्तवन्ति दिव्यानि च वस्तुति
 प्रादूर्तवन्ति ॥ यदा तसि प्रायमनू विचिंतयंति ॥ तदा तेषां महि प्रायसिद्धिनि ॥ ॥ अथ सर्वशीवनशविष्करी रग
 वंतमतदवाचता पत्रमाश्रय्यं गत प्राफाहं रगवन् ॥ रगवानाह ॥ किं कान्तकुलपुत्रं यत्र मविस्मयमायन्तः ॥ ॥
 अथ सर्वशीवनशविष्करी रगवंतमतदवाचत् ॥ यदा रगवन् कान्तकुलपुत्रं महयानसृगुनत्तनाकुस्यनामान्
 स्मरन्ति ॥ यस्यानामधयमागुदृष्टी दृष्टानि वस्तुनि प्रादूर्तवन्ति ॥ सुखितास्तत्त्वाय कान्तकुलपुत्रं महयानसृगुनत्त
 नाकुस्यनामान् ध्यायन्ति लिखापयिष्यन्ति ध्यानयिष्यन्ति वाचयिष्यन्ति पर्यवाप्यन्ति यानि सश्रमनसिकनिष्पन्ति ॥ तसुखि

तासत्त्वाय कान्तकुलपुत्रं महयानसृगुनत्तनाकुस्यनामान् ध्यायन्ति लिखापयिष्यन्ति ॥ तसुखिताः सत्त्वावविष्यन्ति ॥ न च तच्च
 जलपृष्ठसकलपुत्रपणयक ॥ न च तहीनद्विधातवन्ति ॥ न च लंगकुकात्सनाखगनजत्रुर्द्धाश्वसत्त्वाः कृष्टिनश्च
 संता न च तेषां कायवाधित्यः संक्रमतज्ञागधवलवत्प्रीतिताद्विधाश्रुतवन्ति ॥ अथ रगवानसाधू कान्तमदात् ॥ साधू
 साधू सर्वशीवनशविष्करी नयस्त्वमीदृशं प्रतिज्ञानं करोति नूनकानि च दवनागयकुगंधर्वास्तु न गनूजकिन्ननमहानगम
 नूष्यामनूष्यापासकापासिकासहस्रादि संनिधितानि त्वयं दृष्टं धर्मसांकथं कृतं ॥ यतस्त्वयं दृष्टं धर्मसांकथं कृतं ॥ अ
 थ सर्वशीवनशविष्करी रगवंतमतदवाचत् ॥ यदा रगवन्निदं प्रथमनिर्दिष्टं तदा दवपूजातामस्तथाश्रुतास्य

का.वि
५९

ना॥ ॥ नृथरगवान्माधुकानमरात् ॥ साधुनाधुकलपुत्रयस्तुभवंपुनः पुनस्तथागतं नृथरसं ॥ ॥ तद्यथापि
नामसर्वशीवनराविष्कंतीनस्तुक्कानामनामविवनादवतीर्यनलकृतुलानामनामविवनः तन्नामकानि गंधर्वकन्या
काटीनियुतगतसहस्रादिप्रतिवसंति ॥ ताश्च गंधर्वकन्याश्रुतिरूपाप्रासादिकाः दर्शनीयाः यत्रमयाशुतवर्हपुष्क
लतयाः समागताः दिव्यालंकावितरुषितगनीनामप्यनसमिवप्रतिस्यर्द्धिन्यः तादृशः यत्रमल्लतनाः नचता
नागदूःखनवाधुनकनचदधदूःखनवाधुनक ॥ माहदूःखनवाधुनकनचतासांकाथकिंचित्मानुष्यकंदूःखंसंविद्यं
त ॥ ताश्च गंधर्वकन्यास्तुष्कालमवलोकितं नृथरस्यवाधिमत्तस्य महासत्त्वस्य नामानुस्मननि यदापिष्कालमनुस्म

७२
५९

नक्तितादासांसर्ववस्तुनिप्रादूर्तवकि ॥ ॥ नृथसर्वशीवनराविष्कंतीनरागवंतमतदवाचत ॥ गमिष्यामहेतगवन्
तानिनामविवनादिदृक्कामाहं ॥ तगवानाह ॥ नृथास्तुक्कलपुत्रनामविवनाः नृसंस्पर्शयथाशकाधुनग्नराः
संस्पर्शः नृवमवतकलपुत्रनामविवना नृथास्तुक्कलपुत्रनामविवनाः नृसंस्पर्शः तन्नामविवनस्यसंस्तदवाधिसत्त्वमहासत्त्वः दा
दभवर्षादिप्रतिप्रमितानचतनतानिनामविवनादिदृक्कानितस्यैकैकनामविवनास्थितंवृद्धगतंतनापिनदसंप्राणे
वचान्वाधिसत्त्वताः नृथसर्वशीवनराविष्कंतीनरागवंतमतदवाचत ॥ यदातगवन्समंशुतदवाधिसत्त्वमहासत्त्व
ननदृष्टं दभवर्षादिप्रतिप्रमितानचतनतानिनामविवनादिदृक्कानि नृथैकैकनामविवनास्थितंवृद्धगतंतनापिनद

का. वि
५२

सुं तदा तदां नाम विवना संतता ह मपि किं गमिष्यामि ॥ ॥ नो ह कुलपुत्र मया पितस्य नाम विव नवी रुमा र्त्त न प
त्रि मार्ग यमान न चान्द र्भितं सर्व ती व न विष्कंति न कुलपुत्र मया वी नृभ म्ब गृह क्र न व म नृद र्भ त नि नं रु ना नृपी
महानृपी गत सह म्र भु रुः काटी गत सह म्र न ग्रा विष्क नृपी नृका द र्भ ती र्भ महायणी य न म या जी नि र्वा र्त्त मि व्य व
स्थितः सू च त नाम ह प्रा ह त वा क्तान क नः कुलीनाः नाद र्भ प्रा ह नि र्द र्भः तथा च या र्त्तः सर्व ध र्भ व न व म व क
ल पुत्रा वला कित र्भ ना वा धि सत्त्वा मह सत्त्वः न गृह तान क न वि र्भ त त स्य स्व र्त्त वा क यं तथा गता न व न प र्भ नि प्रा
ग व स मं त र्त्त दयाः न च वा धि सत्त्वाः नृचि त्या यं कुल पुत्रा वला कित र्भ ना वा धि सत्त्वा मह सत्त्वः प्रा ति ह र्भ र्भि स

उत्
५२

मृ प द र्भ यति ॥ नृ न कानि च वा धि सत्त्वा काटी नि य त गत सह म्र ति प त्रि वा च यति सत्त्वां गृह तान वा धि मार्ग प्र ति ह्वा प यति ॥
प्र ति ह्वा प यित्वा स र्त्त वा व ती लोक धा तु म नृ प्र य च्छति ॥ नृ मि ता र्त्त स्य तथा गत स्यांति क ध र्भ म नृ गृ र्भ कि ॥ ॥ नृ थ सर्व ती
वन र्त्त विष्क र्त्ती त ग वं त म त द वा च त ॥ क ता पा य न र्त्त ग व न प र्भ म्ब ह म व ला कित र्भ नं वा धि सत्त्वं मह सत्त्वं ॥ ॥
त ग वाना ह ॥ य दि कुल पुत्र र्भ ह व स हा यां लोक धा तो नृ ग च्छति ॥ म म द र्भ ना य वं द ना य प र्भ पा स ना य ॥ ॥ नृ थ स
र्व ती व न र्त्त विष्क र्त्ती त ग वं त म त द वा च त ॥ नृ नृ क्त म्ब हं त ग व न व ला कित र्भ ना वा धि सत्त्वा मह सत्त्व नृ ग च्छति ॥ ॥
त ग वाना ह ॥ य दा कुल पुत्र सत्त्व प त्रि वा का र्त्त वति ॥ त दा व ला कित र्भ नः प्र थ म त न मा ग च्छति ॥ ॥ नृ थ सर्व ती व न र्त्त वि

धंतीवाधिसत्त्वः कनकपालंदत्वाचिकायनायवस्तिः ॥ किंमयापापनतनचित्रकालकीचित्तावलाकितञ्चनय
 विप्रहीननाधत्तनतमः प्राफमार्गसंप्रस्थितः ॥ अथसर्वशीवनयविष्कंवाधिसत्त्वः पुनत्रपित्तगवंतंमतद
 वाचत् ॥ ॥ कतमस्मिन्नकाललगवन्तृवलाकितञ्चनञ्चागच्छत् ॥ ॥ अथलगवानाह ॥ ॐ दं वचनञ्चत्वाह
 सतिव्यवहसतिस्म ॥ अकालस्मकलपूगुवलाकितञ्चनस्यागमनकालसमयः ॥ ॥ तद्यथापिनामकलपूगुत
 नानामविवनोदवतीर्यमृतविंदोनामविवनः नगानकानिदवपूगुकाटीनियुतगतसहस्रादिप्रतिवसंति ॥ कचि
 दकहमिकाः कचिद्विहमिकाः कचिक्लिहमिकाः कचिच्चगुहमिकाः कचित्पंचमहमिकाः ॥ कचित्पुहमिकाः

कचित्पफहमिकाः ॥ कचिदहहमिकाः कचिन्नवहमिकाः कचिद्वहहमिकाः प्रतिहिताः वाधिसत्त्वमहासत्त्वा
 तवन्ति ॥ ॥ तद्यथापिनामसर्वशीवनयविष्कंतीनस्मिन्नमृतविंदोनामविवनयवहियर्वताः सुवर्हनूप्यमयाः प्रकैके
 पर्वतः षष्टिशासनसहस्रात्पुच्छयदातदवांयर्वतानांनवनवतिशृंगसहस्रादिदिव्यसुवर्हनत्तायचित्तानिपार्ष्ण
 र्वकचिदकचित्कात्यादिकाः वाधिसत्त्वाः प्रतिवसंति ॥ तद्यथापिनामसर्वशीवनयविष्कंतीनस्मिन्नमृतविंदोनामविवनः
 प्रतिवसंति ॥ यतनामविवनंमततसमितंनिर्नादिततूर्य्यन्नयन्ति ॥ तद्यथापिनामसर्वशीवनयविष्कंतीनस्मिन्नमृतविंदोनामविवनः
 नकानिविमानकाटीनियुतगतसहस्रादिदिव्यमहिन्नत्तखचित्तानि ॥ अतनीयानिदर्शनीया

का. वि

५४

त्रिविचित्रादि मुक्ताहर्षतसहस्रप्रलंबितानि तेषु विमानेषु वाधिसत्त्वाविमुक्तिधर्मसांकथ्यं कुर्वन्ति ॥ तत्रावि
मानानिः क्रम्यस्वकस्वकारिचक्रमादिप्रयुक्ताः ॥ चक्रमचक्रमसफसफतिपुष्पत्रिधः कचिदहं गमयतनवात्रित
पत्रिपुष्पः ॥ कचिद्विधपुष्पपत्रिपुष्पः ॥ उत्पलकुमुदपुष्पत्रीकसौगंधिकसांदानपुष्पपत्रिपुष्पः ॥ तेषु चक्रमेषु म
नानमाहिकल्पवृक्षाः लाहितदंष्ट्राः सुवर्हू नूप्यपुष्पादिव्यालंकात्रप्रलंबितामोलीकुलं मगदामप्रलंबितानि ॥ हानार्द्ध
हानप्रलंबितानि कयूनप्रलंबितानि तदन्धविविधलंकात्रप्रलंबितानि ॥ तेषु चक्रमेषु नाहोतेर्वाधिसत्त्वाश्चक्रमन्ति ॥ वि
विधंचमहायानमनुस्मरन्ति ॥ नेर्वाशिकीरुमिमन्विचिकथंति ॥ संसारिकंदः एवं मन्विचिकथन्ति ॥ ननकतिर्यक्सचि

उन

५४

कांतिहंताविता ॥ निर्वाहचिंतकाः ३

५

यन्ति ॥ संचिंतयित्वा भेदोक्तवचन्ति ॥ प्रवमवसर्वशीवनतविष्कंतिनस्मिन्नामविवनद्वीदग्मवाधिसत्त्वाहवन्ति ॥ ॥ तत्रा
मृतविंदूनामविवनादवनीर्यवदमृगानामनामविवनसुगानाकारिकिनननगतसहस्रादिप्रतिवसन्ति ॥ अंगदकुलकयूनवि
चिंमाल्यातनूनामनूलयनयनमआरुमानिदृग्धंतेतसततकालंवृद्धधर्मसंघातिप्रसन्ताः प्रकाशधर्मभेदेविहात्रिकाः
संवगमनसिकाः ॥ ॥ ॥ दृग्धस्मकुलपुगुकिंननाधर्मातिनताः तस्मिन्नवनामविवनन्नकात्रिपर्वतविवनाशिगतसहस्रा
दिकचिद्वृक्षमया कचित्सूवरुमयाः कचिदूष्यमयाः कचित्तरुटिकमयाः कचित्पद्मनागमयाः कचिदिडमयाः कचित्
सफनत्तमयाः ॥ ॥ दृग्धानिचनगुं कुलपुगुनामविवननिमित्तानि संदृग्धकतगुनामविवनन्नकात्रिकल्पवृक्षा नूनं क

नील २

क. वि
५

ध

संनिपतंति च त्वानश्च महाभाजनः च तस्मादिष्टा न कुंति ॥ सागनश्च नागनाका न्नवतफश्च नागनाका तक्रवश्च नागनाका वा
वासकिर्तागनाका ॥ एवं प्रमुखात्पनका निनागनाका कीटी निपूतगतसहस्रादिधनसिंघनित्रकयकि ॥ विहसित्वा साधूकान
मनू प्रयच्छकि ॥ साधू साधूकलपुत्रयस्त्रमीदं चिकामा रो न ललक्षला लासि ॥ विमाकितासु सफकूलवंठा कात्याघनं पत्र
यांचतवकूलपुत्रः कृत्तिगताः प्राशिनः सर्वैः वेवर्त्तिका वाधिसत्त्वा रविच्यंति ॥ यः कश्चिदिमांभनयत्तष उकुनी महाविद्यां
कायगतां कलगतं वा सकूलपुत्रवक्रकायवानी न न्नतिवदितव्यः ॥ अतुस्तु पठतिवदितव्यः तथागतज्ञानकायवदितवदि
तव्यः ॥ यः कूलपुत्रां वा कूलदूहितावां मांघ उकुनी महाविद्यां कपतिसाक पप्रुतिता नाहवति ॥ हाननामि विष्णुदा महा मेष्टु

उन
५

समन्वागताहवति ॥ महाकनसमन्वागताहवति ॥ सदितदिनघटपानमितायनिपूतयति ॥ विद्याधनचक्रवर्त्तिसिधकंप्रति
लतता ॥ यस्य कस्यचित्दः स्वस्य उक्तुसप्रश्नसंददाति ॥ मेष्टुवाकध दवा सर्वतवेवर्त्तिका वाधिसत्त्वा रवकि ॥ कि प्रंवा
नूत्रां संम्यक्संवाधिमति संवृधतयः कश्चिद्वक्तुस्य र्थनापि स्य गति सर्वतचनमतविका वाधिसत्त्वा रवयूः दर्शनमागुः
हम्मी वापुनधावादानकदात्रिकावा मृगपक्तिः स गति र्गदरातिश्च कुर्द र्शननापि पण्डकि सर्वतचनमतविका वाधिसत्त्वा
रवयूः कतिरुना वाधिमनदः स्वपुत्रविप्रयागविहीनाहवयूः ॥ अचिंन्यायागमनांचतवयूः ॥ एवं गुष्ठ उकुनी महा
विद्यां कपमानस्यपूथसंचादनाहवति ॥ नथ सर्वदीवनराविष्कंती रगवंतमतदवाचत् ॥ कथं रगवन्लतं तं याहं च

उक्तरीमहाविद्यां तात्रचिन्मायागमनांचाप्रमेयनां प्रमेयाध्वानां चाप्रतिपंथिभश्चानुक्तगाथां सम्यक्वाधेति कीदृ-
 ष्यापदार्थकः माकुलपुत्रवर्तनागद्वयस्य च व्युपगमनं॥ धर्मनाकस्य प्रतिपन्नं॥ उन्मूलनं च संसारस्य पंचगति-
 कस्य संशयस्य च नानाकाराणां संसृष्ट्या न मृत्युन संवतिर्यथा निगतानां चास्वादाधर्मासंचयनिपुणसं सर्वह-
 स्तानां कृत्यं निर्दोषस्य वृक्षा मिह गव्यामघ उक्तरीमहाविद्यां त्रयप्रयच्छति॥ तस्य चतुर्धा दीपान् सफनत्तयः
 त्रिपूर्वमिनिर्गता यितुं यदि तगवन् लिख्यमानाया नृपितृर्हन् संविद्यत॥ न च कलमं मदीयन लानितन मसिं कुर्याच्च
 ममूत्या घृत्तर्हं कुर्यादस्थितं कृत्वा चलमं कुर्यात्तदपि तगवन् नास्ति खदं गत्री न स्य स च ममाता पितृत्वात्ता गुनुभाम

उत्तर
५८

उत्तर॥ ॥ तथैतगवान् सर्वतीव्रतया विष्कंती नंवाधिसत्त्वमतदवाचत॥ सनाम्यहंकूलपूजास्याघ उक्तरीमहाविद्यायाः का-
 न्दीनपनमात्तु नरायणमालाकध्वगुं यत्रिनिमिताः न कानि मतथागतकाटीनियुतगतसहज्जादीमयापर्युपासितानि च तेषां त-
 थागतानां सकाशात्सया लब्धापि भूता॥ तदा तत्कामानामतथागताः हन्तं सन्त्यक्त्वा वृद्धा विद्याचरनसंयन्तः सुगतालाकवि-
 दनूतनः पूनृषदम्यसानथिः शास्त्रादवानां च मनूष्यासंचवृद्धा तगवान् तस्य मया पूनृसादवृष्टिप्रमुक्तानि तदा तनतथा-
 गतनाहंता सन्त्यक्त्वा वृद्धनास्ति विहितं॥ माकुलपुत्रे वंकनृदाकनृत्तान्यश्रुतिप्रमंच॥ गच्छकूलपुत्रपश्यात्तमानामलाकध्वगु-
 त्तुपश्यात्तमानामतथागताहन्तं सन्त्यक्त्वा वृद्धास्ति विहितं यतयापयंति॥ सर्वमांघ उक्तरीमहाविद्यां मनूजानामि॥ ॥ तस्य क-

क. वि
५८

लपुगहंनत्नाक्रमस्यतथागतस्यांतिकप्रक्रांतः॥ यन्नपश्चात्क्रमस्यतथागतस्यांतिकप्रक्रांतः॥ ॥यन्नपश्चात्क्रमस्यतथागत
तस्यवृद्धकुग्रननायसंक्रम्यतगवतः पादोभिन्नसावंदित्वापुनस्तुप्रारुलीरुत्वाकं॥ लतनमहंरुगवनपश्चात्क्रमस्यउकनीम
हाविद्यानाहंयस्यानामान्स्मनयमागुदासर्वपापादिकीयक॥ इल्लतांवाधिप्रतिलतत॥ यनायेनाहंकिष्टोऽनकानिलोक
धगूनिमाहंवगत्वावथश्रमातवयं॥ तदापश्चात्क्रमस्यतथागतसंक्रांतिकनीमहाविद्यागुत्तानुसंक्रांतिकनीमहाविद्या
पिनामकुलपुगुगकतपनमाद्यनरुः प्रमाद्यमूहहं॥ ननुकुलपुगुगकतषडकनीमहाविद्यागुत्तकापस्यपुत्थ
स्कंधंगरायितुं॥ गकतमयाकुलपुगुगकैकंवाल्कागरायितुं॥ ननुकुलपुगुगकतषडकनीमहाविद्यायागुत्तकाप

उर
५८

स्यपुत्थस्कंधंगरायितुं॥ ॥तद्यथापिनामकुलपुगुगकश्चिदवपुनृषातवत्॥ सगृहंपरंश्याकृतसहस्रंकर्यादूर्ध्वनपंचया
कृतनगानिसतिलरुलपनिपूर्वकुर्यात्॥ यगुसूचीविवनंनविद्यक॥ तगुपुनृषाहानस्थपिताकृतनामनराः सकल्पनास्यां
किश्रातस्येकतिलरुलंवहिर्वात्रप्रक्षिपत्॥ तदननपर्यायनरुहंसमूलंप्रतिस्विता॥ किलाः पत्रिकुयपर्यावदानं
यावत्कालेनचुडयः गच्छकृतमयागरायितुंनकुलपुगुगकतषडकनीमहाविद्यायाः गकतपुत्थस्कंधंगरायितुं॥ ॥
तद्यथापिनामकुलपुगुगचतुर्हापिनामाविधाकृषिकानयति॥ यवगमधूमगालिमूहमाषादयस्त्रिलकालकुलस्थ
दिहिः॥ तगुकालेनकालेनागनाकानावर्षधनामनुप्रयच्छति॥ गानिगमनिनिष्ययक॥ तगुसूपनिपक्षाः पत्रिकुयन॥

का.वि
६०

नृकं कम्बूदीयखलं कुर्यात्तत्तत्सुखकटैर्नानुसृष्टेः पिटकेर्गमिर्गर्दरादिस्त्रिर्मर्दयित्वा तस्मिन् खलाख्यं तत्र प्रक्षिप्य
न ॥ तानि गमिर्गर्दस्त्रिर्मर्दयित्वा महान्तां गिर्निष्पाद्य भक्तमया कूलपूज्यं नृकैकानि रूपाणि गद्ययितुं ननु कूलपूज्यं भक्त
ममया षडङ्गनी महाविद्या नृकजायस्य पृथक् संघं गद्ययितुं ॥ ॥ तद्यथा पिनाम कूलपूज्यं मां महान्तां वृद्धी यप्र
वहन्ति नागो दिवा च ॥ ॥ तद्यथा ॥ गंगा सीताय मूना सिंधुर्वहः ॥ ॥ चन्द्रताम्रं नारवती सुमागच्छा हिमवती कल
हमादरी च ॥ नृकैकं नदीयंचयंचसहस्रं यन्निवाना नागो दिवा महामुद्रं प्रवहन्ति ॥ नृवमवषडङ्गनी महाविद्याया
नृकजायस्य पृथक् संघं प्रवहन्ति ॥ तस्मात्सं महान्दीनां भक्तमया नृकैकं विदुं गद्ययितुं ॥ ननु कूलपूज्यं भक्तमया षडङ्ग

७३
६०

[illegible]

स्य प्रमाशमृहीतुं न कृतं ननु षडङ्गनी महाविद्यायाः अकर्तृकज्ञापस्य पृथक् संघं गच्छितुं ॥ तद्यथापि नामकूलपुत्रम
 हासमृद्वं च नु न क्षीति याजनसंभुगं तीर्थसाधुप्रयावेपथ्यनवदुवामुखपर्यंतः अकर्तृमया अभाग्रति न यावाला अका
 द्या नृकैकं विंदंग गच्छितुं ॥ तद्यथापि नामकूलपुत्रं च नु दृष्टिनिवासिनः स्तु पुनश्च दानकदात्रिकास्तु सर्वसंपत्कृमिप्रति
 स्तितावाधिसत्तातवयुः ॥ यत्तु पांवाधिसत्तानां पृथक् संघं गतः षडङ्गनी महाविद्याया नृकज्ञापस्य पृथक् संघं गच्छि
 तुं ॥ ॥ तद्यथापि नामकूलपुत्रं दारुणमासिकेन समस्तस्य नृमासिकेन नु याद अमासिकेन वा सत्सत्सने रातयाप
 त्रिपूर्व कल्पंदवादिदवानाशो वर्धति ॥ अकर्तृमया कूलपुत्र नृकैकं विंदंग गच्छितुं ॥ ननु कूलपुत्रं षडङ्गनी महाः

७२
६९

नो २

विद्याया नृकज्ञापस्य पृथक् संघं गच्छितुं ॥ नृवं कूलपुत्रं व हवामस्तदृगस्तथागतकाटयः नृकस्थानधमित्रितादिव्यंकल्पं
 चीवनपि तु पातुं नयनाशनं नृप्रत्ययसेषं यत्र निस्तानेः सर्वयकनृत्तयस्थानं यस्थितातवयुः नृचततथागताः अ
 कृवंति षडङ्गनी महाविद्यायाः पृथक् संघं गच्छितुं प्रागवाहमकाकी नृस्मिन् लोकधामो विहनामि ॥ नृचिंत्वा अमनय
 दधुसमृत्थाननाहं कूलपुत्रतावनायागमनयूकः सधूकधर्मः ॥ नृवाकाधर्मः यनमहदयप्राफः नृवलकि न
 नृनस्य वाधिसत्तस्य महासत्तस्य उपायकूलधर्मप्रतिष्ठितः ॥ ॥ नृवं कूलपुत्रं षडङ्गनी महाविद्याया उपायको
 नाल्यं प्राफुमहमपि कूलपुत्रानेकानि लोकधामानि नृकटिनिग्रतगतसहस्रादिपत्रिगुमिता ॥ गत्वा चामितातस्य तथागत

स्य प्रसङ्गात् प्राञ्जलीरुत्ता धर्मवर्गनाश्टीप्रसङ्गानि ॥ तदापि तात्पर्यं अगताज्ञानाति न नागतप्रसूत्यन्तं न ममातिहितं
 कुलपुत्रेषु उक्ती महाविद्यानाहीमिच्छुसितवनायागमन्युकं मया कृमिच्छुमिरुगवंमिच्छुमिसुगतः ॥ यथा गृध्राः
 पानीयमन्वेषत प्रवमहंतगवन्वेष उक्ती महाविद्यां समन्वेषयमात्मा लोकधनुर्मयसंक्रांतः ॥ पर्ययासितामिमः न का
 नितथागतकाटीनियुतगतसहस्रादिनकस्यचित्तमकाशतमयाष उक्ती महाविद्यानाहीलुंतगवंमुताखवअनरं
 पनायदाविकलाद्रियस्य चकृत तात्वा ॥ नष्टमार्गस्य दर्शकात्वा ॥ हृष्यतायदधनाच्छुगृह तात्वा ॥ चतुर्महापथना
 लवकुर्वन्वत्तव धर्मपत्रितुषितस्यानंतां धर्ममार्गम्यदर्शकात्वा ॥ सप्रतिष्ठितवतनस्य वडकवचत्वात्वा ॥ ॥

उर
८२

अपि तात्पर्यं अगताज्ञानाति संशयं वृद्धतावलाकितं धनस्य बाधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य कलविंकस्त्रयानिर्वाधसमाचयति ॥
 यस्य कुलपुत्रस्य यथा कृतं अगताज्ञानं संशयं वृद्धः उक्ती महाविद्यानाही नृसंशयं वृद्धः ॥ अथ चलाकित
 आदिपत्रिग्रामिता ॥ ददत्त कुलपुत्रेषु उक्ती महाविद्यानाही नृसंशयं वृद्धः ॥ अथ चलाकित
 धनात्तगवंतमतदवाचत ॥ अदृष्टमनुलस्य नदातया कथं तगवन्प्रांतकमूडामन्युहति ॥ कथं मूडामंजानीत ॥
 कथं सर्वनाइन्दानाममूडामंजानीत ॥ मनुलपत्रिगुडिकं थं सहीतमनुलस्य दंतिमिच्छुचतुनमृपंचहस्तप्रमाहं मा
 मंगकनमत्तमनुलस्यामितातं लिखत ॥ ॥ ॥ उक्ती लवकुर्वन्वत्तव धर्मपत्रितुषितस्यानंतां धर्ममार्गम्यदर्शकात्वा ॥ सप्रतिष्ठितवतनस्य वडकवचत्वात्वा ॥ ॥

का.वि
६३

नृष्यचूंक्षिन्मिताहस्यनथागतस्यकायसंयाहयितव्यानि॥दक्षिणपादमहामणिधनावाधिमत्तःकर्तव्यः॥वामपाद
षष्ठकनीमहाविद्याकर्तव्यःचतुर्दशाक्षरत्कारुण्येनवर्हानानालकालवितरुषितावामहमप्यंकर्तव्यंयस्यार्थनिम
ष्टिकर्तव्यं॥दक्षिणहस्तःकुमालकर्तव्यादीहस्तोसंप्रयुक्तोसर्वनाहुन्द्रानाममृडाकर्तव्या॥तस्याःषष्ठकनीमहावि
द्यायाःपादमूलविद्याधनं॥दक्षिणहस्तध्वजकटकुंभकर्तव्यंध्वजयमानं॥वामहस्तनानाविधालंकारयनिपूर्ववि
र्गकर्तव्यंतस्यचमस्तुलस्यचतुःकाक्षचत्वानामहानाज्ञानःकर्तव्या॥नानाप्रहनेष्टागृहीताःकर्तव्याःतस्यमस्तु
लस्यचतुष्काक्षचत्वानःपूर्वकुंठानानामहिनत्तसंश्रिताय॥कश्चित्कूलपूजायाकूलइहितावाहकृतिमस्तु

७२
६३

लप्रवक्षुं॥ तनसर्वं गगुत्स्य यनस्य नयातामानि लिखितव्यानि॥ लिखित्वा च हस्तगृहीत्वा कर्तव्यानि॥ तन्मम तुल्यप्र
थमतन्तानि नामानि प्रक्षिपन्॥ सर्वं च नमतविकावाधिमत्वा त्वंति॥ सर्वमानुष्यकनदुःखेन विप्रहीतमविच्छंति॥
क्षिपुं चानूक्तनामसम्यक् वाधिमति संवृध्वात्॥ तन्नाचार्थत्वा स्थानेनैव दातव्याः॥ अथवा अष्टाधिमूर्तिकस्य दातव्याः॥ अ
थवा महायाने अष्टाधिमूर्तिकस्य दातव्याः॥ नच गीर्षिकस्य दातव्याः॥ अथामितास्तु अगताः हंसं मय्युक्तं बुद्धावलाकि
तन्ममं मतदवान्म॥ यदि कुलपूगुष्ठं नालनूर्ध्वं पश्चात्तान्ममं न कर्तव्यं॥ सर्वार्थं चूर्ध्वं नृप्य चूर्ध्वं दनिडस्या
धिकुलपूगुस्थकुलद्विगुर्वनसंविद्यतानि चूर्ध्वं नित्यगवन्तानां नंगानि संप्रदाकव्यानि॥ नानापुष्पेर्नानाधूपैः य

का.वि
८४

दिकूलपूगदपिनसंविद्यतदभकर्गितस्यह्यनपदच्युतस्यतदाचार्यहामानसिकमशुलंविंशयितव्यं॥ नान्वाचार्यहामं
गुमूडालेकदभन्युपदर्शयितव्यानि॥ पशोक्तमस्तथागताहंसंम्यक्कं वृद्धश्रवलाकितभवनमतदवाचन॥ ददत्तम
कूलपूगवृद्धकनीमहाविद्यानाहीयनाहमनेकवाधिसत्त्वकादिनियुतगतसहस्राक्षिसंमानदः स्वातपत्रिमाचयय
म्॥ किंप्रचानूक्तं संम्यक्कं वाधिमहि संवृक्षक॥ ॥ अथवलाकितभवनावाधिसत्त्वामहामत्त्वः पशोक्तमस्तथा
थगतस्यार्हतः संम्यक्कं वृद्धस्य वृद्धमांषवृद्धकनीमहाविद्यामनुप्रयच्छन्ति॥ ॥ इमं हि पश्य हं॥ ॥ यस्मिन्नाले
वृद्धं यं वृद्धकनीमहाविद्यामनुप्रदत्ता॥ तदाचत्वानाहीपाः सदवत्वनपर्यकाः कदलीपगुवसंचलिताः कृष्णश्च

गुन
८४

त्वानामहाममूडाः संतुक्ताः सर्वविप्रविनायकाः निःपलायंतय कनाकुसकुंठांमहाकालमागुगटासहिताः॥ अथय
पशोक्तमनतथागतनगजत्तुसदृशं वाहं प्रसार्यवलाकितभवनस्यगतसहस्रमूल्यं भूकाहानभूयनामितं भूका
हानं गेन गृहीत्वा नृमिमातस्यतथागतस्यार्हतः संम्यक्कं वृद्धस्य यनामितं॥ ॥ अथपशोक्तमस्तथागताः हंसंम्य
क्कं वृद्धं वृद्धमांषवृद्धकनीमहाविद्यां गृहीत्वा यनपशोक्तमालाकधगुस्तनायसंक्रांतः नृवंकूलपूगमहातनपूर्व
पशोक्तमस्तथागतस्यार्हतः संम्यक्कं वृद्धस्य सकाशाच्छ्रुतं॥ ॥ अथसर्वदीवनराविष्कंतीतगवंतमतदवा
चन॥ कथं तगवन्लतयं वृद्धकनीमहाविद्यानाहीप्राययागस्ययथाहितगवन्नमृतस्यलब्धास्वादमृफिनल

का.वि
६५

तत्तन्मन्त्रमहंतगवन्घुङ्कनीमहाविद्यायुक्तमागुरात्किंनलरामिपूयंवंतस्तसत्वायघुङ्कनीमहाविद्यां
प्रेतिष्टुत्यनिकिचिकयेयधमसयनधनयंकि॥ ॥ तगवानाहा॥ क्लृपुगुयधमांघुङ्कनीमहाविद्यांलिखाययक
नचगुःगीतिधर्मस्तंघसहसाशिलिरवापिता॥ तिरवंति॥ ॥ यत्रमान्नकापमानांतथागतानामहंतांसम्पक्कं
दानादिव्यसोवर्तनत्तमयास्तूपान्कानयत्कानयित्वेकदिनध्यात्वावनायदांकर्यत्तयत्तुतेधांरुलविपाकंघुङ्क
नीमहाविद्यायात्रकस्याकुनस्यरुलविपाकंत्रचिंथागुत्तनात्प्रतिष्ठितामाकाधिपः क्लृपुगुवाक्कुलइहिनावा
६६मांघुङ्कनीमहाविद्यांउपत॥ स००मांसमाधीन्प्रतिलत॥ ॥ तद्यथा॥ मद्यिधनानामसमाधिः॥ ननकतिर्य

उत्
६५

कुसंलभधः॥ तानामसमाधिः॥ वडकवचानामसमाधिः॥ सप्रतिष्ठितचनः॥ तानामसमाधिः॥ सर्वोपायकोशल्यप्र
वः॥ तानामसमाधिः॥ विकिनः॥ तानामसमाधिः॥ सर्ववृद्धकुसुसंदर्शनानामसमाधिः॥ सर्वधर्मप्रवणानामसमाधिः
धनालंकारानामसमाधिः॥ धर्मन्यासिहृष्टानामसमाधिः॥ नागद्वयमाहयत्रिभाकुः॥ तानामसमाधिः॥ ननंनव
त्तानामसमाधिः॥ घटपात्रमितानिर्दलानामसमाधिः॥ महामन्त्रधनानामसमाधिः॥ सर्वतवाकानः॥ तानामसमाधिः
सतंप्रतिलत॥ य००मांघुङ्कनीमहाविद्यांअनयति॥ ॥ अथसर्वदीवनद्याविष्करीतगवंतमतदवाचन॥ कुशा
हंतगवन्गकुयंयधुङ्कनीमहाविद्यानाहिलतयं॥ ॥ तगवानाहा॥ अतिकूलपुगुवानाद्यांमहानगर्यधर्मरा

का. वि
८८

एकाय ०० मांष ७ कुंती महाविद्यां धनयति ॥ वाचयति धानि सश्च मनसि कुत्रत ॥ ग्राह ॥ गमिष्याम्यहं तगवन्वा ना
राणी महा नगरी तस्य धर्मराय कस्य दर्शनं नाय वंदनाय पर्ययासनाय ॥ ॥ रगवानाह ॥ साधु साधु कुलपुत्र पुत्रवकु
न ॥ इह रत्नराज कुलपुत्र धर्मराय कस्य ०० मांष ७ कुंती महाविद्यां धनयति स धर्मराय कस्य अगता डक्षव्यः ॥ इंगम
रूप ०० वडक्षव्यः ॥ पुरुष कूट ०० वडक्षव्यः ॥ सर्वतीर्थगंगवडक्षव्यः ॥ अविषयवादी वडक्षव्यः ॥ रतवादी वडक्षव्यः ॥ नत्त
नो जीवडक्षव्यः ॥ वनद्विंशतमसि वडक्षव्यः ॥ धर्मराज ०० वडक्षव्यः ॥ इंगदूकानरा ०० वडक्षव्यः ॥ नच कुलपुत्र त्वया धर्म
राज कस्य दृष्ट्वा विचित्रा चित्कृम्या दयितव्यं मातुं कुलपुत्रवाधिसत्वरुमं ॥ त्वा नृपाय षष्ठयत्नम ॥ सच धर्मराय

गुन
८८

कः शीलविपन्नः शत्रुविपन्नार्थार्थपुत्र इह नृतिः परिवृतः काषायाज्ञानप्रज्ञावपरिपूर्तः नृसंवृत्तार्थापथः ॥ ॥ अथ
सर्वशीवनरा विष्कंती तगवन्तमतदवाचन ॥ यथा रूपं तगवता ॥ अथ सर्वशीवनरा विष्कंती वाधिसत्त्वामहासत्त्वः नृनक
र्वाधिसत्त्वपर्वदाग्रहस्यः पुत्रादिभ्यः दानकदात्रिकादितिः संप्रस्थितः तस्य धर्मराजानकस्य पूजा कर्म शिदिव्यादिच्छुग्राशिदि
व्यानि उद्यानहानि भोली कुरुलक्ष्म गदा मकयनहाना र्द्धहाननत्ताहानस्कंधापनिषज्ञानिकर्मी कर्मा र्धं गुह्यवित्तदकायना
निववि विधानि वमुाशि वीवनाशि धूपितानि विद्याधनसंवादिता निचकारि कवमुाशि अग्नि गोचवमुाशि च नृन्या
निचवि विधानि पूष्यादिगं अत्यलकुम्हदपुष्टनीक मान्दानवमहामान्दानवाशि मंरूषकमहामरूषकानि चोदं व

का. वि
५

नाथानि विविधानि काष्ठपुष्पादिचंद्रककनवीनपाटलानि मुकुटवार्षिकानि सकुंतकानि धूपितानि सुमनामालिका
निचक्रवाकापुष्पाणि तां भद्रिकोदोत्सुकानि भद्रपुष्पिकानीलपीतलाहितावदातमांशुस्फुटिकनऊतवर्तुनि ॥ गन्धानि
च स्थलजलजानि पुष्पादिविविधानि गृहीत्वा यनवानादासी महानगरी तनायकगमः ॥ नृपर्वरावानादासी महानगरी म
नूपाफः ॥ ॥ यनसधर्मराष्टाकस्य पुनस्तुतः उपसंक्रस्य पादोभिः साहित्यं च सुतेन दृष्टः शीलविपन्नशान्दान
विपन्नाः संचरन्त्यापथस्तनानि कुप्राप्तुं यानहानि वस्तुतस्तानि गंधमाल्यादीनि तैर्वस्तुतस्तानि रोगधमाल्येष्वमहती
पूजां तागस्य धर्मराष्टाकस्य पुनस्तुतः प्रांशुलीतुतः गदतिस्तुमिदमवाचत ॥ ॥ गृहाधर्मनिधानास्तदका मृत

गुन
५

निधिविचसंचयनवगमहासि साग्रायथा ताडनरुतासि सर्वमानुष्याहृतं श्रुत्यंति ततवसकाष्ठाद्धर्मदयता ॥ दवाना
गायकागंधर्वाश्च मन्त्रागनूजाः किन्नरा महानगमनूष्याः मनुष्याः सर्वतसंनिपतिताः तव धर्मश्रवणकाले महावदु
समयंधर्मपर्यायं निर्दिष्टमिष्यन्ति मा कुर्यात्सि वरुणः सत्ताः संज्ञानबंधनवदः पृथवंतस्तसत्ताः यस्यां वाना हास्यां महानग
र्वी वसंति पृथ्वंति तव सततपत्रिग्रहं कुर्वन्ति ॥ दर्शनमागुता सर्वपापानि निर्दहसि यथाग्निर्दहति वनांतं नृवंत्वद
र्शनमागुता सर्वपापानि दहसि ज्ञानं तं नृवंतथा गता नृहंतः संम्यक् वृद्धाः गन्धवानकवाधिसत्त्वकाटिनियुत
तसहस्रादि तव पूजाकर्मरा उपसंक्रमंति ब्रह्माविष्णुमहेश्वरचन्द्रादित्यवायुवनूता गन्धाय मश्रधर्मना

का.वि.
८८

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॥ नृथसधर्मराशकस्तदवाचत ॥ मातृकुलपूजकोत्तमस्त्यादयसि ॥ ६६ ॥
सुसिमाधीकृष्णशोभराजिकाः संतानस्यनेमिकिकाः प्रजामकुलस्त्यादिकाः ॥ यच्चकुलपूजयुक्तीमहाविद्याकायग
तानतस्त्याकायनागनदधमाहनसंलियत ॥ ॥ नृथसर्वतीवनराविष्कंतीगदंघादयनिष्ठस्तमतदवाचत ॥
विकल्पनियस्यचकृत्तातव ॥ नरुमार्गस्थापदर्शकातव ॥ धर्मतुष्टितस्यधर्मनसनसंतर्पयमातृश्रुतनांसंस्प
कंवाधिविप्रहीनस्यवाधिवीरुंमददस्वधर्मादांसवकागंददस्वप्रतिष्ठितनृपात्तंकायपनिशुद्धिदस्वश्रुतानां
कुशलानांप्रतिलंरुतिस्वर्वजनाः कथयंतिवाक्मधुनायचपत्रवगुर्ददस्वमधुश्रुतीमहाविद्यानांहीयताहंकि

७२
८८

प्रमनृकनांसंस्पकंवाधिमतिस्वृद्धातवयं ॥ ददमाकारं धर्मचक्रप्रवर्कययं ॥ सर्वसत्त्वानांसंसारिकं दुःखं परिमाचययं ॥
श्रुतपर्वधर्मानुष्मवययं यच्छ्रुतीमहाविद्यानांहीलज्जलातातवयंददस्वमधुश्रुतीमहानांहीगतातवगनरांघ
नायदमहीयानांहीपातव ॥ ॥ नृथसधर्मराशकस्तदवाचत ॥ इत्थंरुपदं यच्छ्रुतीमहाविद्यानांहीनृयंसवरुपदं
श्रुतयवजुपदं नृकनरुपदं नृयदं नृकयसुनयदं निरुक्तनयदं माकृप्रवगनयदं ॥ तथागतानविशुद्धिपदं ना
गदधमाहसंतानदुःखपरिवर्जनयदं सर्वापायकोशल्यपदं ध्यानविमाकुसमाधिसमायक्तिरुलंसधर्मप्रवगनप
दं पदं निरुक्तकालदवताहिकांकितपदं ॥ यच्चकुलपूजमानास्थानदीकुंता ॥ माकार्यधुनातायटषुदधंत ॥ तद्यधर्मुत्तु

का.वि.
६८

पटं स्वतः पटं धृष्टि पटं ॥ दिवसनिनी कृता महश्च न वृदी कृतं ॥ वेङ्कवधूग्नू उधूनं न वृत्तं ॥ नृष्वस्थान वृद्ध कृतं न
नष्टं मातुं संविद्यते ॥ अनादिगतिकानां मयि गतिर्नो नापदं ॥ सर्वदवगतां श्रुत्वा विष्णु महश्च न वृत्तं ॥ अनादि वाना
मिन्दुश्च डादिशो वायु वनृत्तं गनयाय मयि धर्मनाश च त्वानश्च महानाशानः ॥ तनित्यकालं य उ कुनी महाविद्यानां ह्युपार्थ य
कि ॥ ॥ अथ सर्वशीवनदा विष्णुं शीतमाह ॥ कथं वयं य उ कुनी महाविद्यानां ह्युपार्थ महि ॥ यन वयं मातु प्रवनात् वम ॥
धर्मराज कस्तुमवाच ॥ तद्यथापि नाम सर्वशीवनदा विष्णुं शीतं प्रह्लापाय नमिताः सर्वतथागतानां कृतं नृति शिखाया यत ॥
सा च य उ कुनी महाविद्यानां ह्युपार्थ मत्कृतां कलिपूयत् वति ॥ प्रागवतथागता अर्हतः संम्यक्त्वा धिसत्त्वगताः ॥ अयं

उत्तर
६८

कूलपुत्रं तुलसानं महायानं ॥ किंचिदसौ महायानस्तु तुंगयं वाकनदा गता उदानतिवृत्त कृतातकवेयुल्या कुत धर्मापद
रुणः प्राप्य न कूलपुत्रं पितृमातृदा निवं मातुं किं वरुना मयि कृत् ॥ किं वा तु मध्यगतं सानमूय गृह्णामि ॥ गालिस्त
था सानमित्युपगृह्णामि ॥ नीत्वा स्वकीयानि वनराणां नियमिष्ये निस्थपय निस्थपयित्वा दिवसान् नृपदा सूर्यताप
नपनिष्ठा पयित्वा मूषलप्रहारे विरहय कि ॥ ततश्च तुषाति पनित्य कृति ॥ किं सानमिति व्यवस्थितं ॥ तं तुलसानमिति ॥
नृवमवान्यया गतुष सदृशः सर्वयागनां च ष्टु अं य उ कुनी महाविद्यानां ह्युपार्थ तुलसा उष्ट्र्याः यस्य कान्दान कूलपू
प्रवाधिसत्त्वा अवाक्यं नृमति ॥ दानपात्रमिगार्थिनः शीलपात्रमिगार्थिनः कानि पात्रमिगार्थिनः वीर्यपात्रमिगार्थिनः ॥

का. वि
७०

नपानमितार्थिनः॥ पुरुषानमितार्थिनः॥ नृकक्षापनकुलपुगुषट्पानमिताः पत्रिपुनयनि॥ यस्यकस्यचिद्वस्तुस्य
नापि नृवैवर्तिकरुमिंप्रतिलतन॥ नृवमवषडकुनीमहाविद्यानाहोदूर्तमस्यानामग्रहं नृकनामग्रहं नृनसर्वत
थागतश्रीवत्रपिपुपागुणयासनग्लानप्रत्ययहेषकपत्रिस्तत्रेः सर्वापस्थमैनुपस्थिताहवनि॥ ॥ नृथसर्वशीवन
दविष्कंतीरगवंतमतदवाचन॥ ददस्वमवषडकुनीमहाविद्यानाहो॥ ॥ नृथसधर्मतादाकः संचिंथापचिंत्यवाव
स्थितः॥ तस्याकाशकुब्धानिश्चानितः॥ ददस्वमवषडकुनीमहाविमहाविद्यानाहो नृयंवाधिसत्त्वताः नकदूः
कनालियूकः पुनः सधर्मतादाकः संचिकयतिकृतः नृकुब्धानिश्चानितः॥ ॥ ततः सपुनत्रयाकाशकुब्धानिश्चानि

नृ
७०

तः॥ ददस्वमवषडकुनीमहाविद्यानाहो नृयंवाधिसत्ताः नकदूकनालियूकः॥ ॥ नृथसधर्मतार्नकात्राकाशं
व्यवलाकयति यावंतपब्धतिशनत्कातुगेनवर्हंरुयामकूठधनं सर्वरुगिनसिक्ततंशुपयप्रहसं पयश्रियालं
कृतगनीनं॥ ॥ तनतादृशरूपंदृष्टासर्वशीवनदविष्कंतिनंवाधिसत्त्वमतदवाचन॥ ॥ नृनृहृत्ककुल
पुगुनृवलाकितव्यनदाधिसत्त्वममहासत्त्वमवषडकुनीमहाविद्यानाहो नृरुत्त्वमिमं वषडकुनीमहाविद्यानाहो
॥ तनसंसृमनकृतांरुलिपूरात्त्वाउरुहीतुमानवः॥ ॥ रौमहिपयहो॥ ॥ रंयंचसमनंतनदरुमाप्रदायश्चिंता
नंपथिवीप्रकंपिताः॥ रंमसमाधयः सर्वशीवनदविष्कंतिनामप्रतिलज्जा॥ ॥ तथथा॥ नृकनानामसमाधिः॥ मेद्री

का.वि
७१

कनूतमृदितानामसमाधिः॥योगाचारानामसमाधिः॥मातृपुत्रव्यवस्थानामसमाधिः॥सर्वालाककनानाम
समाधिः॥धूरनाशनानामसमाधिः॥धर्मधनानामसमाधिः॥ॐमसमाधयःप्रतिलब्धाः॥ॐहीतमागुटासर्वदीव
नराविष्कंतीत्यादिमत्तनमहासन्तनस्यपाधायस्यदक्षिणायायनामयितुमानवः॥चत्वादीयाःसफनत्त
प्रतिपूर्णाः॥॥अथसधर्मराहाकस्त्येनदवाचत॥प्रकस्याकुनस्यनरावतिदक्षिणायायवधुङ्कनीमहावि
द्यायाःनचगुह्यामिकूलपुत्रत्वंकागात्तत्त्वंवाधिसत्तत्तत्तार्थसिनातार्थसिमाकूलपुत्रत्वंनयश्चत्वंकूलपु
त्र॥तनगस्य०तसहस्रमूल्यमूकाहानमृपनामिता॥॥सकथयति॥कूलपुत्रमद्वचननभक्तमृनस्तथा

७२
७१

गतस्यार्हतःसंम्यक्वृद्धस्यायनामयितव्यं॥॥अथसर्वदीवनराविष्कंतीतस्यधर्मराहाकस्त्यपादोऽग्निसावं
दित्वाप्रक्रांतः॥प्रतिपूर्णाः॥प्रमनान्थायनऊतवनंविहानंननायसंक्रांतः॥ॐसंक्रम्यतगवतःपादोऽग्निसाति
वर्धकांतव्यवस्थिताहृत॥॥अथतगवान्भक्तमृनिस्तथागतार्हन्संम्यक्वृद्धस्तमतदवाचत॥लेखला
तत्त्वंकूलपुत्रत्वंतगवन्तानसंज्ञानीत॥नतःसफसफतिसंम्यक्वृद्धकाटिसंनिधयिताः॥तच्चायितथागताॐमा
धनदीतायितुमानवः॥॥नमःसफानांसंम्यक्वृद्धकाटीनां॥तद्यथाईचलचूलचुन्दस्वाहा॥॥ॐयंसफसफ
तिसंम्यक्वृद्धकाटीतिनूकाधनदी॥॥ततानामविवनादवतीर्यसूर्यप्रहानामनामविवनस्तानकानिवाधि

का.वि

੭੨

सत्त्वकापीनिभूतगतमहाम्राटिप्रतिवसंति॥तस्मिन्सूर्यप्रहारासविवरदादधगतसहस्राणांकनकमयानांपर्वतानांपर्वतदादधगंगगतानितथापर्वतानांपार्वतीनिपयनाऽपचिदानिपार्वपाऽर्धदिव्यमहिमत्तत्त्वचिदानिपयनमः॥तनानूधानानिपयनमः॥तनानिविचित्रादिसूनमगीमानिदिव्यपूष्कनिदीन्याननिचकूटागमनगतसहस्रादिदिव्यसूवरूपमयानिपूकापट्टदामकलापप्रलंबितानिपूकाहानगतसहस्रप्रलंबितानिगंगांकूटागमनादभिमः॥सामदकागामचिनामहिमत्तंयक्रवांधाधिसत्त्वभांसर्वापकनः॥नृपस्थानंकनातियदातवाधिसत्त्वामपूकूटागमनषुप्रविशंतिप्रविष्टाचषडकुनीमहाविद्यामनूत्स्रनकि॥यदाषडकुनीमहाविद्यामनूत्स्रनकि॥तदानिर्वाहत्तमिमनूगच्छकि॥तद्विर्वाहत्तमोसफत

ॐ

२२

आगतान् पञ्चनि॥ तं चावलाकि तं च नं पञ्चनि दृष्ट्वा च तस्य चिह्नं प्रसादं कृत्य निरुतयित्वा तदा वाधि सत्त्वात्तु प्रकृत्य गमन
 पृथिव्यां ताः कचिन् पृथ्वीषु गच्छन्ति कचिन्निष्कृम्य कचिन् क्रमं पृथ्वीं क्रमन्ति॥ कचिन्मतिनत्नमथ पृथ्व्या न पृथ्वीत्यथ
 नागमथ पृथ्वीषु गच्छन्ति गत्वा च पर्यंकमारुह्य मृदुकाय प्रविधायानि मूर्खीत्यनिमृष्य स्थाय षोडशसु कलपूज
 वाधिसत्त्वात्तु स्मिन्नामविवनं प्रगिवसन्ति॥ ततः कलपूजनामविवनादवतीर्य षोडशनामानामविवनस्तु ग्रानकानि
 श्रुत्वा च किं कथाधि सत्त्वात्तु काठीनियुतं गतमहस्त्रादि प्रगिवसन्ति॥ तस्मिन्निन्द्रनामानामविवनः शीति गतमहस्त्रादि प
 र्वतानामहवन् दिव्यसूक्तं नत्नमया विनक्तुं पापं पर्वतानां मध्यमावराणां नाम चिकामादिनत्नं॥ यदा यदा तवाधि

का.वि.



सन्नाम्नि नयनि तदा तदा तेषामिति प्राथानुसिद्धति ॥ ॥ अथ तेषां धिसत्त्वास्तु पृथक् पर्वतनाड्युविहन्ति ॥ न च तः नृ
पानस्मृतिं रावयति ॥ न च तेषां सत्तानिकेन्द्रः खंवाधत ॥ न च तेषां सत्तानिकेः क्लृप्ते लिप्यन्ते ॥ सर्वकालं निर्वर्तयित्वा व्य
वस्थिता ॥ न च तेषां मन्यचित्ताधरी प्रसम्नाधयति ॥ ततः कुलपूजनामविवनादवतीर्य महोषधीनामविवनः ॥ ॥ तथा
नका निप्रथमचित्ताद्यादिकानि वाधिसत्त्वकादीनियुतगतसहस्राणि प्रतिवसन्ति ॥ तस्मिन् कुलपूजनामविवन नव
नवनि सहस्राणि पर्वतानां कचिद्वृक्षमयाः कचिन्मूवर्कमयाः कचिद्वृक्षमयाः कचिदिन्दुनीलमयाः कचित्पद्मनाग
मयाः कचिन्मनकतमयाः कचित्कृष्टिकमयाः कचिद्वृक्षमयाः ॥ इति दृष्ट्वास्तु पर्वतनाड्युविहन्ति ॥ प्रकेकस्मिन् पर्वतज्जगती

५३

[illegible]

नमः पर्वतनाड्युवि विविधानि कल्पवृक्षादि सोवर्हस्युनि नृप्यपग्रादि नृनकानि तत्र खचितानि विविधालंकारप्रलंबितानि
 मोलीकुरुलस्रग्ममप्रलंबितानि गदुलोः कल्पवृक्षैः पर्वतनाड्यतः पत्रिफल्हः तद्युपर्वतनाड्युप्रत्यकवृक्षाविहनं
 ति॥ नृनकानि स्रग्मंरुयंकाकनदंमथदातनिदानवकुकुजातकथेषु ल्याहृतधर्मापदंनपनस्यनमीदंभंसांकथं कु
 र्वन्ति॥ तदा सर्वशिवनशविष्कंतिकतामविवनदवतीर्यपश्चिमायंमविवनः धृजाग्रनामनामविवनः सचनाम
 विवनत्रुणीति यादुसहस्राशितस्मिन्नामविवनत्रुणीति पर्वतसहस्राशितस्मिन्नामविवनः॥ विविधनत्रपत्रिखचितानि म
 नात्रमादिविचित्रादिनाम पर्वतनाड्यु नृनककल्पवृक्षानृनकाश्चन्दनवृक्षागतसहस्राः नृगुनवृक्षागतसहस्राः ७४

तस्मिन्नामविवननवनवतिकूटाग्नगतसहस्रादिदिव्यसोवर्हस्युनि नृकाहानपददामकलापप्रलंबितानि नृका
 हानप्रलंबितानि॥ पक्ष्मालप्रलंबितानि॥ चन्द्रकानि तत्रावतामि तानि तत्तु कूटाग्ननृसोवर्हस्युनि नृनका
 नानि तत्र पत्रिखचितानि विचित्रादिनाम शीयानि नृश्ववकूटाग्ननृनृनकाविग्रहानि षष्ठास्रकाम्बूदीपकानां मनुष्या
 संवधर्मदंनयति॥ यदुतषट्पात्रमितानिर्दंननिर्दिशंति॥ दानपात्रमितानिर्दंननिर्दिशंति॥ नीलपात्रमितानिर्दं
 ननिर्दिशंति॥ कुकिपात्रमितानिर्दंननिर्दिशंति॥ वीर्यपात्रमितानिर्दंननिर्दिशंति॥ धूम्रपात्रमितानिर्दंननिर्दिशं
 ति॥ पुरुषपात्रमितानिर्दंननिर्दिशंति॥ नृवंविधंधर्मदंननां कृत्वा काम्बूदीपकानां मनुष्या संकालनकालंधर्मदंन

यनि॥ प्रवन्तकूलपूगावलाकितश्वनस्यनामविवनादि यावत्तयन्धनि॥ तस्मिन्नुवङ्गतवन्मविहात्रदवनागमकुगधर्वा
 मूनकिन्नन. महानगा मन्ष्या मन्ष्याः महश्चननायायस एवैगमानिदवपूगाहिमंनिपतितानि॥ नूनकात्रिवाधिस
 त्वकाटीनियुतगतसहस्रादिमंनिपतितानि॥ ॥ अथ सर्वशीवनदाविष्करी तगवंतमतदवाचत्॥ किं तगवन्ना
 निनामविवनादिमन्विद्यत॥ ॥ तगवानाह॥ ततः कूलपूगनामविवनादतिक्रम्य नूवलाकितश्वनस्यदकिं पादो
 गुह्यं यतुतचत्वा नामहासमुडाः पत्रिगुमकिन्नचक्षान्गवगमहयकि॥ यदादकिं पादो गुह्याद्दकं निःक्रामति तदा व
 उवा मुखयतकि॥ तदा तस्मिन्नाणि मन्गच्छति॥ प्रवमवकूलपूगावलाकितश्वनस्यवाधिसत्त्वस्याधिष्ठानसंविद्य

त॥ ॥ अथ सर्वशीवनदाविष्करी तगवंतमतदवाचत्॥ तदपि तगवन्नामविवन्तं सन्विद्यत॥ ॥ तगवानाह॥ तदपि
 कूलपूगनसंविद्यत॥ ॥ अथ सर्वशीवनदाविष्करी तगवंतमतदवाचत्॥ नागच्छति तगवन् नूवलाकितश्वनः॥ ॥
 तगवानाह॥ आगच्छति कूलपूगावलाकितश्वनः॥ तस्मिन्नुवङ्गतवन्महविहात्रममदर्शनार्थं यथार्थं पाठनाय महश्च
 नस्यदवपूगस्य सहायां लाकध्वानाकनशमूद्वगनाया॥ ॥ अथावलाकितश्वनदावाधिसत्त्वननमय उदासुष्टा
 नीलपीतलाहितावदातमांकिष्ट सुष्टिकनलमयं सचनमया ऊतवन्मविहात्रमागच्छति॥ आगत्य तगवंतं विःप्रद
 किं तीक्ष्णकृतवनादिहानान्निःक्रम्यावीचिं महाननकं गच्छति॥ तगत्वा नूवीचिं महाननकं गीरीतां वसुपनयं

का. वि
७८

मिस्म ॥ ॥ अथ सर्वशीवनरविष्कंतीतगवतमनदवाचत् ॥ कृतगतगवतनमयनागच्छकि ॥ ॥ तगवानाह ॥ अमीकूलपू
गावलाकितव्यनरानानात्रमयउत्तुष्टासुचासिङ्गातवनविहारमागच्छकि ॥ नागत्यचमांतिः प्रदक्षिणीकृत्यअवीचिमहा
ननकंगच्छकि ॥ गत्वाचावीचिमहाननकंभीतिसावंकुर्वकि ॥ तस्मिङ्गतवनमहाविहारं तु तन्निमित्तानि प्रादुर्त्तानि ॥ तच्च
रुतवनविहारदिव्यसोवर्तुनिर्त्तानिदृग्धक ॥ ॥ ७९ ॥ अरुतवनविहारमादृग्धक ॥ ॥ अथवलाकितव्यनःसूखा
वतीलाकभामोर्निष्कुम्ययनरुतवनविहारस्तनसंप्रस्थितः ॥ अनूपर्वरांरुतवनविहारंसंप्रापः ॥ ॥ अथतस्मिन्ना
तवनविहारप्रविष्टः तदाकलविंकनृतस्तननिर्धायितगतगवानावाचयति ॥ अकल्लंकूलपूगकृतस्तनपरिपाकः ॥ ॥

अन
७८

अथवलाकितव्यनावाधिसत्त्वामहामत्तः तगवंतमनदवाचत् ॥ यथाकूलं तगवता नुवंचमयाकर्मरुमिनिःपादिताः ॥ ॥
अथतगवत्साधुकालमदात् ॥ साधुसाधुकूलपूगयत्तयदृग्धकर्मरुमिनिष्यादिताः ॥ अथवलाकितव्यनःपश्चात्पू
पनामयति ॥ ॥ ८० ॥ मानितगतगवन्नितातनगथागतनप्रहितानिष्टकृत्यलूपावाधतांचलपूत्थानतांसूखस्यर्धविहारतां
चततांरुगवतागृहीत्वावामपार्श्वस्थपितानि ॥ ॥ अथमहंश्वनादवपूगयनरुगवांस्तनापसंक्रातः ॥ यसंक्रम्यतग
वतःपादोष्णिनसातिवंचयतगवंतमनदवाचत् ॥ लसताहंरुगवन्वाकनरानिर्दणस्यसमृद्धं ॥ ॥ तगवानाह ॥
गच्छकूलपूगावलाकितव्यनावाधिसत्त्वामहामत्तस्तवाकनरंदास्यति ॥ ॥ अथमहंश्वनादवपूगावलाकित

का.वि.

७

धनस्य पादयार्जित्यस्तु कृत्वा विष्णुं कर्तुं मानवः ॥ न मास्तु वलाकि तन्वनाय महान्वाय पञ्चधनाय पञ्चव
नाय ॥ पञ्चश्रिय पञ्चामनाय पञ्चश्रियाय ॥ गुरुपञ्चहस्ताय पञ्चश्रिय पञ्चवृत्ताय ॥ रुग्णदन्तसुनकनाय ॥ पृथि
वीवनलाचनकनाय ॥ प्रह्लादनकनाय ॥ नृवं महान्वाय दवपुत्राऽवलाकि तन्वनाय कृत्वा विष्णुं कर्तुं मानवः ॥
नवावस्थिताः ॥ अथ महान्वाय दवपुत्रसुमनदवाचत ॥ लततया हं तगवन् ददस्व मया कनक्षामनूतनायां संभ
क्तं वा ॥ अथ वलाकि तन्वनाय कृत्वा विष्णुं कर्तुं मानवः ॥ तविष्णुसित्तुं कृत्वा विष्णुं कर्तुं मानवः ॥ तस्मिन्वनाय नाम तथ गताऽहं न
संभक्तं वृद्धा विद्याचनक्षसंपन्नः सुगता लोकविद नूतनः पुनश्च दम्यमानथिः ॥ कृत्वा दवानां च मनूष्याणां च वृद्धा तगवा

उन्
७

न ॥ अथ साऽमा दवपुत्रसंक्राम्य वलाकि तन्वनाय पादो निनसावेदित्वा अथ वलाकि तन्वनाय कृत्वा विष्णुं कर्तुं मानवः ॥
न मास्तु वलाकि तन्वनाय महान्वाय प्रादं ददया ॥ पृथिवीवनलाचनकनाय ॥ गुरुपञ्चहस्ताय पञ्चश्रिय पञ्चवृत्ता
य ॥ निर्वोदरुमिसंप्रस्थिताय सुचतनकनाय धर्मधनाय ॥ नृवं सा माया दवी कृत्वा विष्णुं कर्तुं मानवः ॥
स्य पुत्रा हनं कर्तुं मानवः ॥ पत्रिपत्रिमाचयमांस्तु तावाह गुरुपुत्रीयात् कलिमलयनिपुर्गता वासद् ॥ स्वात्सततपत्रि
ग्रहं संगृहीतात् पत्रिमाकुर्यात् ॥ अथ वलाकि तन्वनाय कृत्वा विष्णुं कर्तुं मानवः ॥ तविष्णुसित्तुं तगिनिहिमवतः पर्वतना
तस्य दक्षिणार्धे तवलाकधगुरुविष्णुसि ॥ अथ वनाय नाम तथ गताऽहं न संभक्तं वृद्धा विद्याचनक्षसंपन्नः सुगता

का. वि
७८

लाकविदकृतः पुनश्चदमसाधितः ॥ सादवानां च मनूष्याणां च वृद्धास्तगवान् ॥ ॥ अथ सा उमादवीच्याकनरा मनूषाफाः
॥ ॥ तगवानाह ॥ पञ्चसर्वशीवनरा विष्कंतिन्या कृता ॥ उमादवी श्रवलाकि तश्च नरा वाधिसत्वनमहासत्वनसर्वतनू
कृतां संम्यक्कंवा ॥ अयंचकुलपुत्रमहश्चननिर्दुहना मारयात ॥ ॥ अथ सर्वशीवनरा विष्कंति तगवंतम
तदवाचत ॥ आगता तगवन्तवलाकि तश्च नरा यथांथ तनच कुननूषाफमवतगवन्तवलाकि तश्च नरा मनूषाफाः
॥ अथमसुरैलक्ष्म अथमपुष्पमना नथः ॥ अथमनामपनिर्दुहः अथमपनिर्दुहितः ॥ वाधिसार्गः सचतसंधर्म
कायंनिर्वा ॥ अथदर्थकं ॥ अथसर्वशीवनरा विष्कंति पुनश्चतगवंतमतदवाचत ॥ अथास्माकं तगवन्तदधयत्नम

गु
७८

वलाकि तश्च नरा गुहा विष्कंति ॥ ॥ तगवानाह ॥ तद्यथा पिनामसर्वशीवनरा विष्कंति नचक्रवाडमहाचक्रवाडोपर्वत
नाका नो ॥ प्रलंवादनः पर्वतनाका ॥ अनादर्थकः पर्वतनाका ॥ कृत्स्नागतः पर्वतनाका ॥ कालिनीमूषपर्वतनाका ॥ अतश्च गंग
पर्वतनाका ॥ नृकण्ठगः पर्वतनाका ॥ तवनश्च पर्वतनाका ॥ महामहित्रत्तपर्वतनाका ॥ सूर्यनश्च पर्वतनाका ॥ अका
लदर्शनश्च पर्वतनाका ॥ नृगधूपर्वतनाका ॥ ककुलाका नरा कं मया पर्वतनाका नं पलानि पलना निवाय
लसहस्रादिवायलकादीनियुत ॥ तसहस्रादिवा संख्यामपि कलामपि गदनामपि न कं मया कुलपुत्रा क
तमया पनमाद्यनरा सांप्रमाद्यमूहो ॥ ननु कुलपुत्रा वलाकि तश्च नरा कं मया पृथसंतात्रंगदधिगुं

वा

का. वि.
७२

तद्यथापिनामकूलपूगुणकृतमहासमुद्रस्यैकेकं विंदुगद्यितुं॥ ननु कूलपूगुणवलाकितं ध्वनस्यैककृतपूः
स्थसंस्तानंगद्यितुं॥ ॥ तद्यथापिनामकूलपूगुणकृतमयाणीर्वनस्यैकेका निगद्यितुं॥ ननु कूलपूगुणव
लाकितं ध्वनस्यैककृतपूस्थसंस्तानंगद्यितुं॥ तद्यथापिनामकूलपूगुणसूभनूः पर्वतनाशाहर्कनाभिर्त्तवत् महा
समुद्रमलंदकममुलंतवज्जुर्द्विपनिवासिनः स्त्रीषून्वदात्रकदात्रिकादयः सर्वतलखकातवयूः संचसू
भनूः पर्वतनाशानंताययंतालिखितातवत्॥ तच्छ्रुत्वा नृकेका रुनंगद्यितुं॥ नत्त्वलाकितं ध्वनस्यैककृतपू
स्थसंस्तानंगद्यितुं॥ ॥ तद्यथापिनामकूलपूगुणदणगंगानदीवालूकायमास्तथागतान् नृकः संप्रकृव

गुन
७२

डाधीवनपिमुपागुणयनासनगानप्रत्ययतेष्वपनिस्तानेस्तथागता उपस्थितातवयूः॥ यश्च तेषां तथागतानाम्
पस्थानस्य पूर्यस्कंधः ततः कूलपूगुणवलाकितं ध्वनस्यैकवालाग्रपूर्यस्कंधं॥ तद्यथापिनामसर्वदीवनस्यैकं विष्कंति
नृत्वलाकितं ध्वनः नृनकेः समाधिगतेः समन्तागतः॥ ॥ तद्यथा॥ प्रतंजनानामसमाधिः॥ विरूषराकनानाम
समाधिः॥ सूर्यराकनानामसमाधिः॥ विधूराचनानामसमाधिः॥ कुमरानामसमाधिः॥ महामनस्वीनामस
माधिः॥ शक्राचकनानामसमाधिः॥ वज्रमालानामसमाधिः॥ वनदीनामसमाधिः॥ गनगीर्षानामसमाधिः॥
अनंतव्यूहानामसमाधिः॥ प्रतितानकूटानामसमाधिः॥ गारुडमालानामसमाधिः॥ वज्रपाकानामसमाधिः॥

का. वि.
८०

धिः॥ वरुणस्य नाम समाधिः॥ सदा वरदायकानां समाधिः॥ ॐ नृपयत्रिमाचनानां समाधिः॥ दशयत्रिमाचनानां समाधिः॥ चतुर्वर्त्तनानां समाधिः॥ दिवाकनवनलाचनानां समाधिः॥ धर्मातिमूर्खानां समाधिः॥ वरुणकुटिर्नां समाधिः॥ सूर्यकां नाम समाधिः॥ निर्वाणकानां समाधिः॥ जनकनगिनिष्यादकानां समाधिः॥ यागकानां समाधिः॥ विकिर्नानां समाधिः॥ रुद्रदीपवनलाचनानां समाधिः॥ वृद्धकुण्डवनलाचनानां समाधिः॥ नृवीचिसंभवाणां समाधिः॥ सागरगंतीनां समाधिः॥ वातयत्रिवाणानां समाधिः॥ मार्गहंदर्शनानां समाधिः॥ ॥ नृतिवृत्तपूजावत्साकितव्यनः समन्वागतः॥ तद्यथापि ना

७८
८०

मसर्वदीवनविष्कंतिनक्रकच्छन्दानां मतथागताः हन्संम्यक्कुंडालाकउदपादिविद्याचनसंघनः सृजताला
कविदनुकृतः पूनूषदम्यसाधिः॥ अक्लादवानां मनुष्याधेचवृद्धातगवान् तनकालनतेन समथनाहंदानगुणानां
मवाधिसत्तामहासत्ताहवा॥ तदा मतस्यतथागतस्य पूनरः॥ ॐ हंदंभवलाकितव्यनसमंततडयाः समाधिविज्ञ
हंदं ससंततडावाधिसत्तामहासत्तावडादुतं नाम समाधिं समापद॥ ॥ तदा वलाकितव्यनावाधिसत्तामहा
सत्तविकिर्नानां समाधिं समापद॥ यदा समंततडवृद्धवनलाचनं नाम समाधिं समापद॥ तदा वलाकितव्यनाग
गतागं नानां समाधिं समापद॥ यदा समंततडः ॐ नृनां नाम समाधिं समापद॥ तदा वलाकितव्यनसागर

का.वि

७९

गंतीतं नाम समाधिं समापद ॥ यदा समंततः सिंहविहंति तं नाम समाधिं समापद ॥ तदा वलाकि तश्च नः सिंहवि
क्रीडितं नाम समाधिं समापद ॥ यदा समन्तरं डावनदायकं नाम समाधिं समापद ॥ तदा वलाकि तश्च नः श्री
चिसं ॥ घटां नाम समाधिं समापद ॥ यदा समन्तरं डासर्वनामविवनात्पृच्छाटयति ॥ तदा वलाकि तश्च नः सर्व
नामविवनात्पृच्छाटयति ॥ ॥ समन्तरं डासर्वनामविवनात्पृच्छाटयति ॥ साधुसाधु त्वलाकि तश्च नः स्वयां ०० दं प्रतिता
नं कृतं ॥ ॥ अथ क्रकृच्छं स्रुथगतं स्रुथगतं दवाचत ॥ अत्यंत्यया कूलपूजं त्वलाकि तश्च नः स्वयां प्रतिता नं ददं ॥ या
दं नमवलाकि तश्च नः स्वयां प्रतिता नं तादं तथगतं नं संविद्यत ॥ ०० दं नमया कूलपूजं क्रकृच्छं स्रुथगतं स्रुथ

७९

७९

का ॥ तच्छ्रुतं ॥ ॥ अथ सर्वशीवनदविष्कंती तगवंतं मतदवाचत ॥ दं नमया कूलपूजं क्रकृच्छं स्रुथगतं स्रुथ
गुं नत्तनां नमनचर्यं धर्मनमना पूर्यमासाः स्रुथगतं वस ॥ ॥ तगवानाह ॥ अकूलपूजं कान्तं व्यहस्य म
हायानं स्रुथगतं नमनां नमनां ॥ तथं पूर्विकानि कर्मा वननानि संविद्यत ॥ यथनदानं गमनं प्रणकाशं नृपि
ककर्मायुकाः ॥ यमाना पितृप्रातका स्रुथगतं स्रुथगतं कदूच्छिन्नं नृधिनात्यादिकाः ॥ ०० दं नमनां पापनानां स
त्तानां नदपिकानं व्यहस्य महायानं स्रुथगतं नमनां नमनां ॥ सर्वपापपत्रि कृतं कृतं ॥ ॥ अथ सर्वशीवनदविष्कंती तगवं
तमतदवाचत ॥ कथं ज्ञानां नमनं तगवंतं कान्तं व्यहस्य महायानं स्रुथगतं नमनां नमनां ॥ तगवा

का. वि.
८२

नाह॥ अस्मिन्कुलपूत्रसूत्राः पर्वतनाडस्य दक्षिणपार्श्वस्य सफलिः संम्यक् वृद्धर्मलनिर्मलोतीर्थे पत्रिकाल्पितो॥
नृगर्हि स्यात्कल्पितो॥ यथा पादुनं वस्तु नीलं समनूगच्छति॥ यथा नीलं वस्तु पादुनं समनूगच्छति॥ यथा पादुनं वस्तु
नीलं समनूगच्छति॥ स पापनाभिनिवदृश्यः॥ यथा नीलं वस्तु पादुनं समनूगच्छति॥ स धर्मनाभिनिवदृश्यः॥ नृवमव
कुलपूत्रं दंका नरु ब्रह्मसहायानसूत्रं नृननाडं सर्वपापानिदहति॥ शुक्रतावेकनृता॥ तद्यथा पिनास सर्वशीवनर
विष्करी नवर्षा कालसमयसर्वादिनृदा गुल्मो घृष्टिवनस्य तयः सर्वनीलाका नादिरवति॥ अथ भगवत्सूत्रा नाम
नागनाडस्य वनादवतीर्य सर्वाङ्गा नृदा गुल्मो घृष्टिवनस्य तदहति॥ नृवमवायं कुलपूत्रं कानं नृ ब्रह्मसहायानसूत्रं

७२
८२

नृनाडः सर्वपापानिदहति॥ सूत्रिनाम सत्त्वात् विध्यति॥ यं मंका नरु ब्रह्मसहायानसूत्रं नृननाडं विध्यति॥ नृकुलपू
त्रं पृथग् नृनाडं निवदृश्याः अथैवर्किका वाधि सत्त्वात् वदृश्याः॥ तद्यथा च मनरा कालसमय द्वादशतगता उपसंक्रम्य ना
म सयति॥ मातृषी कुलपूत्रं त्वया कानं नृ ब्रह्मसहायानसूत्रं नृननाडं श्रुतां॥ नृत्वं या पूनत्रव संसात्र पूनत्रव संसनि
तव्यं॥ न पूनत्रपि कानि नृनाम नरा रविष्यति॥ न च श्रुतिप्रिय विप्रयागः प्रियं संप्रयागं नृत्वं विष्यति॥ गमिष्यसित्वं
कुलपूत्रं सूत्रावतीलाकं अमुमपि नातस्य तथागतस्य सकाशाद्धर्ममनूष्यति॥ नृवं कुलपूत्रं तद्यथा सत्त्वानां सूत्रम
नरा रविष्यति॥ ॥ अथ वत्सकिं नृवनाह गवतः पादो निरसा सि वं धेकां नृ प्रकांतः॥ ॥ अथ सर्वशीवनरा

कां. वि
८२

विष्कंती तूष्णी ताव न वावस्थितः ॥ तच्च दवानां गभयजगंधर्वास्तनागनूजाकिन्ननामहानगाः मनूष्याः प्रमनूष्याः सर्वतप्रकां
ताः ॥ ॥ यदा तत्प्रक्राताः तदा यूष्मानां नंदात्तगवंतमत्तदवाचत ॥ दधयुमत्तगवान् नृत्मा कंठिकुसंवनं ॥ ॥ तगवा
नाह ॥ यत्तिकुवऽपसंपदा तावमिच्छति ॥ तेः प्रथमतनंगत्वानां वासं व्यवलाकयितव्यं ॥ व्यवलाकयित्वा तिकुत्तमात्राच
यितव्यं ॥ शुद्धतदंतनानावासं न च तद्वनानावाप्तः स्थानि सन्निधयन् ॥ ३ ॥ ज्ञानप्रसावं न संविद्यत यन्निष्ठुयति ॥ नवं र
वतनानावासमर्हति ॥ ३ ॥ पसंपदा तावति स्म ॥ ॥ तगवानाह ॥ ६ ॥ नीलनसि कुत्तमात्रा पसंपदा दयितव्यं ॥ न च रुफिच
तुष्टयं कर्तव्यं ॥ न चान्न रुफिर्दत्तव्यं ॥ किं वरुनासि कुवऽः नीलनसि कुत्तमात्रा वासनक प्रागव रुफिच तुष्टयं ॥

उन्
८३

यदाऽकिं सृति ॥ तदा मानसपिंजतु प्रोपतंति ॥ नृस्थानि दृश्यन्ते नृवंतैर्वरुनि वर्षातानि कानयदः खं प्रत्यनूतवनि ॥
यसां चिकीर्त्तमि मस्य त्रिहागनयनि तं रुकि ॥ तदा दधकल्यान् नो न वमहाननकऽपययक ॥ तवामप्यन्यथा गुण
निमूरवविष्कंत्यक ॥ दस्यतरोरुमपि दंतान्यपि विनीर्यक ॥ तालूनि सूरुकि ॥ दस्यक ॥ कस्य मपि तात्त्वपि हृदयमप्यं
गस्यपि सर्वदा सर्वदस्यक ॥ नृस्थान्यवलां गच्छन्ति तदासि कुवः कर्मवायवावाकि ॥ यच्च तत्तनाः पूनूषाः पूनन
वडावंति ॥ ततः पूननपियमया लेः पूनूषेः संगृह्यन्ते ॥ ततस्तथा कर्मस्वकानां कर्मवशात्तहती किं ह्यप्रादूर्तवनि
तद्रुकि ह्यायाम्पनि हस्तगतसहस्रं कथ्यते ॥ नृवंतैर्वरुनि वर्षातानि सहस्रानि तानकंदः खं प्रत्यनूतवनि ॥ ततश्च ता

का. वि
८५

त्रिभिद्यटमहाननकषपपयक॥ ततस्तु यमलघुनृषागृहीत्वा च तस्य किं ह्यथांशुची भगवत्सहस्रं विध्वनि॥ तदपि कर्मव
भङ्गीवनि॥ ततस्तु किं प्याग्निखदामरध्वकिं पंति तस्यामग्निखदामरध्वकिं पंति तदपि कालं
कुर्वन्नि॥ तदप्यननकषपपयक॥ नृवं पत्रिगुप्ततामघांशुयः कल्यापत्रिङ्गीयक॥ ततश्च त्वाङ्गस्वदीयकायकदत्रिङ्गा
जात्यंधः तस्मात्तुर्लान्नदानूकनासि सांघिकानि वस्तूनि त्रयं कथितव्यानि॥ यत्किञ्चः भिक्षासंवन संवताश्च त्वंति॥ ते
त्रिमासि विधीयन्तासि धानयितव्यानि॥ नृकंचीवनं संधस्य विष्णुसमसंधय पत्रितामय॥ तथा द्वितीयं चीवनं तारुकुलका
नगमन॥ तृतीयं चीवनं ग्रामनगननिगमपल्लीपकृन्मध्वचर्मानि शिवाचिवनासि त्रिङ्गीवाधनयितव्यानि॥ यथील

७५
८५

वता गुह्यवकः प्रह्वं तस्मिन्नुवर्मानि भिक्षापदानिमया प्रह्वफानि धनयितव्यानि॥ त्रस्तपत्रितागनतिङ्गीवान
पत्रिताकचं सांघिकं वस्तु त्रिभिद्यटायमं॥ सांघिकं वस्तु विषायमं॥ सांघिकं वस्तु वकायमं॥ सांघिकं वस्तु वकायमं
सांघिकं वस्तु वकायमं॥ सांघिकं वस्तु तारायमं॥ विषयप्रतीकायं कर्तुं भक्तननु सांघिकस्य वस्तुनः प्रतीकायं क
र्तुं भक्तन॥ ॥ तथा यूपाना नंदातगवंतमतदवाचन॥ तारुफानि तगवता भिक्षापदानि यत्किञ्च धनयितव्यानि॥
तप्रातिमाङ्गसंवन संवतानि हवंति विनयासि मूर्खातवनि॥ काष्ठासि मूर्खातवनि॥ भिक्षाकृष्णलातवनि॥ ता
रि त्रनृनकिता निरगवतः भिक्षापदानि तवनि॥ ॥ तथा यूपाना नंदातगवंतः पादो भिन्नसावंदित्वा प्रक्रान्तः॥

का वि
८६

॥ ॥ त्रयं तमहाश्रवकाः स्वकस्वकषूवृद्धकुण्डप्रकाकाः ॥ तत्र दवानां गमयद्वागंधर्वाः सुनागत्रजः किन्नराः
॥ हानगममनूष्यामनूष्याः सर्वतप्रकाकाः ॥ ॥ ६० दमवाचनतगवानाकमनासुचवाधिसत्वाः सान्वसर्व
तीर्षन्सददमनूष्यासूनगंधर्वश्लाकातगवतासाधितमत्येनन्दनिति ॥ ॥ शार्यश्रीकानेकुव्यूहमहा
यानसूनुनाडं समाप्य ॥ ॥ यधर्माहगुप्रतवाहगुस्रधांतथमगता ॥ ह्यवदकृषांचयानिनाधनुवंवादिमहाश
सनां ॥ ॥ ॥ सम्वत् १० १० मिति चेष्टुक्त्रकादसि मंगलवान ॥ थषूकमयनेवस्मिन् महाविहानयावकाचा
र्यश्रीविद्यानन्दनचायाहलशुत ॥ ॥ शुतमस्तु सर्वदाशुतं ॥ ॥ ॥

५१
८६

श्रीमद्भगवद्गीता
K. ५ 3798